

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

Ιδρυτής : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Διευθυντής : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1953

ΕΚΔΟΣΗ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1953

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΚΑΪΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Οι άδελφοί Δημήτριος και Νικόλαος Καΐρης, έγγονοί του άδελφού του Θεοφίλου Δημητρίου, διασώζουν με ευλάβεια και στοργή πλουσιώτατο άρχείο του Θεοφίλου και της Εύανθίας. Έκτός από τὸ πλῆθος τῶν χειρογράφων άνεκδότων έργων του Καΐρη (Φυσικῆς, Μαθηματικῶν, Θεοσεβικῶν) τὸ άρχείο περιλαμβάνει πολύτιμη συλλογή έπιστολῶν, κυρίως θαυμαστῶν του δασκάλου και όπαδῶν του θεοσεβισμού.

Άπό τήν πλούσια συλλογή άλληλογραφίας έκρίναμε καλὸ νά επιλέξουμε μερικές έπιστολές του Καΐρη, τῆς Εύανθίας, και άλλων, χαρακτηριστικές τῶν πιὸ σπουδαίων περιόδων και περιστάτικῶν τῆς δραματικῆς ζωῆς του σοφοῦ τῆς Ἄνδρου. Μαζί με ὅσα άλλα κείμενα έχουν ὡς τώρα δημοσιευθῆ, θά προαγάγουν κάπως και τοῦτα τίς γνώσεις μας για τὸν Καΐρη.

Τήν προσωπικότητα ὁμως του Καΐρη, τῆ διδασκαλία του, θά τὰ συλλάβουμε με ακρίβεια μόνο ὅταν και ὅσα ὡς τώρα έχουν έκδοθῆ, χαμένα τὰ περισσότερα σέ δυσεύρετα έπαρχιακά έντυπα, συγκεντρωθῶν και έπανεκδοθῶν και, τὸ σπουδαιότερο, ὅταν έκδοθῆ, άν ὄχι ὀλόκληρο, τουλάχιστο τὸ πιὸ αντιπροσωπευτικὸ τμήμα του πλούσιου υλικῶ του άρχείου τῶν άδελφῶν Καΐρη, και άλλων ίσως άρχείων που περιέχουν καΐρικά κείμενα. Τώρα που οί νεοελληνικές σπουδές σημειώνουν σημαντική άνθηση πρέπει νά πιστεύουμε ὅτι είναι ἡ κατάλληλη ὠρα και για

ένα άντικειμενικὸ και ὀλοκληρωμένο παρουσίασμα του Θεοφίλου Καΐρη. Μορφή από τίς λίγες που έχουμε. Ἡθος σπάνιο, συνέπεια θαυμαστή, άγρυπνος άγώνας για τήν έλευθερία του γένους αλλά και για τήν έλευθερία του πνεύματος, στοχασμὸς στραμμένος πάντα στα πιὸ ύψηλά και πιὸ σεβαστά θέματα, τὸν Θεό, και τὸν Ἄνθρωπο, είναι οί κύριες άρετές του που πάντα θά γοητεύουν, θά συγκινούν, θά μιλοῦν στήν ψυχῆ εκείνων που τὸν πλησιάζουν, άσχετα άν ὁ νοῦς των δέν συμμερίζεται τὰ πορίσματα τῶν δικῶν του στοχασμῶν.

Τὸν είπαν «νέον Σωκράτη» και δέν είχαν άδικο. Ταύτισε και ὁ Καΐρης, ὅπως ὁ μεγάλος Ἄθηναίος τῆ θεωρία με τήν πράξη. Ἡ γνώση ἦταν και για τὸν Καΐρη άρετή. Και τοῦτο γιατί ἡ βασική άρχή άπάνω στήν ὀποία θεμελίωσε τῆ ζωή του ἦταν ἡ άπόφαση νά ρυθμίζη πάντα τῆ διαγωγή του μόνο σέ ὅ,τι ὁ νοῦς άποδέχεται ὡς ὀρθὸ και δίκαιο. Για νά μην παραβῆ τήν άρχή αὐτή προτίμησε τοὺς διωγμοὺς και τῆ φυλακή. Είναι ἡ ίδια ἡ άρχή που ὀδήγησε και τὸν Σωκράτη στή φυλακή και τὸ κώνειο. Αὐτή του ἡ στάση άνεβάζει τὸν Καΐρη στή σειρά τῶν γνήσιων πνευματικῶν ανθρώπων και κάνει πολύτιμη τήν άναστροφή μας μαζί του.

ἜΟλα τὰ κείμενα που δημοσιεύουμε είναι άνέκδοτα, ὅσο φυσικά ἦταν δυνατό νά έξακριβωθῆ τοῦτο.

B. N. ΤΑΤΑΚΗΣ

Α.— ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΑΪΡΗ ΣΤΟΝ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟ ΚΟΡΑΗ'

1

Σοφώτατε και φιλογενέστατε!

Δύο έπιστολάς σου ἔως τώρα ἔλαβον, τήν μίαν κατά τήν 23 Ἰανουρίου γεγραμμένην, μεθ' ἧς και τήν πρὸς τοὺς καλοὺς και ά-

1. Ὁ Καΐρης δίδασκε τότε στή Σχολῆ τῶν Κυδωνιῶν. Τὸ κείμενο και τῶν δυὸ έπιστολῶν είναι από τὸ αντίγραφο που είχε κρατήσει ὁ ἴδιος ὁ Καΐρης σὸ άρχείο του.

γαθοὺς έφόρους του Κυδωνιακοῦ τούτου Γυμνασίου και τήν πρὸς τήν άδελφήν μου σοφήν έπιστολήν σου, τήν δὲ κατά τήν 5 του παρελθόντος Ἄπριλιου μεθ' ἧς και τὸν κατάλογον τῶν σταλέντων ὀργάνων τὰ ὀποία ἔμαθουμεν χθὲς ὅτι ἔφθασαν εἰς Ψαρά.

Πόσην χαράν προϋξένησαν αἱ έπιστολαὶ αὐται πρὸς οὺς ἔστέλλοντο, πόσην άγαλλίασιν εἰς τοὺς Διδασκάλους και Μάλιστα εἰς

τὸν κλεινὸν Γρηγόριον¹ τὸν θεμελιωτὴν καὶ προστάτην τοῦ Γυμνασίου τούτου (ὃς τις καὶ εὐλαβῶς σέ ἀσπάζεται) πόσης εὐφροσύνης ἔγινεν αἷτιος καὶ εἰς τοὺς διδάσκοντας καὶ εἰς τοὺς διδασκομένους ἢ τῶν ὀργάνων ἀποστολή, πόσας καὶ ποίας εὐχαριστίας ἔλεγον κοινῶς ὅλοι διὰ σέ τὸν σφύτατον καὶ φιλογενέστατον ἄνδρα, μὴ δυνάμενος ἐγὼ νὰ περιγράψω ἀφίνω εἰς τὴν σοφὴν ψυχὴν σου νὰ ἐννοήσῃ καὶ μὲ τὴν φιλογενῆ καὶ Εὐαίσθητον καρδίαν σου νὰ αἰσθανθῇ· ἀρκεῖ μόνον νὰ εἴπω, ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ σου ἐσάκις ἀναγινώσκονται προξενοῦσι πάντοτε τὴν αὐτὴν ἐκείνην διάθεσιν, τὴν ὁποίαν καὶ κατ'ἀρχὰς ἀναγνωσθεῖσαι προξένησαν, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Κοραῆ προφέρεται πάντοτε μὲ σέβας καὶ μὲ θαυμασμόν.

Ἀφ' οὗ ἀνέγνων τὴν τελευταίαν ἐπιστολήν σου, εὐθὺς ἐξετάσας τὴν Βιβλιοθήκην ὄλην ἔμαθον, ὅτι τὰ μὲν Ἑλληνικὰ βιβλία εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀνακαινίζωνται ὅλα κατ'ὀλίγον, διότι ὅσα καὶ ἂν ἔχη μένουσι διόλου ἄχρηστα καὶ ὡς σεσαθρωμένα καὶ ὡς κακῶς ἐκδεδομένα. ὅθεν ἔγραψα πρὸς τὸν ἐν Βιέννῃ φίλον σου Ἀλέξανδρον Βασιλείου (πρὸς τὸν ὁποῖον στέλλονται ἤδη διὰ τοῦ ἐν Σμύρνη Στεφάνου Ράλλη ἑπτακόσια γρόσια, τριακόσια δηλ. διὰ τὴν εἰκόνα σου καὶ τετρακόσια τὰ κατ' ἔτος εἰς τὸ ἐξῆς σταλησόμενα) εἰς νὰ ἀγοράζῃ μὲ τὰ τετρακόσια ταῦτα ὁποιοδήποτε καλῶς ἐκδιδόμενον Ἑλληνα συγγραφέα ἀπὸ τῶν παλαιότερων ἀρχίζων. ὅσα δὲ εὐρον ἑτερόγλωσσα βιβλία κατέγραψα εἰς τὸν ἐμπερικλειόμενον κατάλογον, δι' οὗ νὰ ὀδηγηθῆς δύνασαι εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνγκαιωτέρων τῆς φυσικῆς θεωρίας βιβλίων. Παρακαλῶ δὲ νὰ προαγορασθῶσι πρὸς τούτοις καὶ χημικὴ τις εἰς τὰς τέχνας προσηρμοσμένη ὡς ἢ τοῦ Chaptal (;) ἢ ἄλλου τινὸς νεωτέρου, ἐκτὸς τοῦ Ἀγγλοῦ Tompson, τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον, περὶ οὗ πολλάκις μὲ ἔλεγες, διὰ τοὺς διδασκάλους τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας τοὺς τὴν Γαλλικὴν εἰδόμενος διάλεκτον, Λεξικὸν Ἑλληνογαλλικόν, καὶ Γαλλικὸν Ἑλληνικόν, ὅχι ὁμοῦ τὸ τοῦ Quênon (;), Γεωγραφίαν τιγὰ ἐκτεταμένην (;), μεταφυσικὴν καὶ μικρὰν ἠθικὴν καὶ μικρὰν Ἐγκυκλοπαιδείαν διὰ τοὺς παῖδας,

πρὸς δὲ καὶ προπαιδείαν τινα τὰς ἀρχὰς τῆς ζωγραφικῆς ἔχουσαν διὰ τοὺς ἀρχαίους ζωγράφους, δι' ἧς καὶ οἱ παῖδες εἰς τὸ σχεδιάζειν νὰ προγυμνάζωνται δύνανται.

Διδάσκαλοι τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ τῆς φιλοσοφίας δηλ. μεταφυσικῆς, λογικῆς καὶ ἠθικῆς, εἶναι ὁ ρηθεὶς Γρηγόριος, ὃς τις ἂν καὶ εἰς ἄλλα σχολεῖα ἠμπόρει νὰ λαμβάνῃ καὶ τετραπλάσιον μισθόν, εὐχαριστεῖται ὁμοῦς νὰ μένῃ ἐνταῦθα, τὴν ἰδίαν εὐεργετῶν πατρίδα, εἰδὼς (;) καλὰ τὴν Ἰταλικὴν καὶ Γαλλικὴν διάλεκτον, ἐνασχολεῖται δὲ ἤδη καὶ εἰς τὴν Λατινικὴν, παρ' αὐτοῦ δὲ καὶ οἱ τῶν γραμματικῶν διδασκαλοὶ ὀδηγούμενοι, ὅτινες εὐλαβῶς σέ ἀσπάζονται, καὶ οἱ κατὰ τὸ διδάσκειν ἱκανοὶ μαθηταί, μεγάλης εἰς τὰ μαθήματα προόδου γίνονται παραίτιοι. Περὶ δὲ τῆς ἀδελφῆς μου, ὅτι καὶ ἂν σέ γράψω δὲν δύναμαι νὰ σέ παραστήσω ἱκανῶς, πόσῃν ἔλαβεν χαρὰν διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν θαυμασίαν ἐπιστολήν σου· εἴθε ἢ εὐχὴ σου νὰ τὴν ἀξιῶσῃ νὰ κατασταθῇ ἀξία καὶ τοῦ Γένους τῆς καὶ τοῦ ὀνόματός τῆς¹.

1815, Ἰούλιος 20

(χωρὶς ὑπογραφή)

2

Σοφὲ τῆς Ἑλλάδος διδάσκαλε,

Εἶναι πολὺς καιρὸς, ἀφ' οὗ ἔλαβον τὴν πρὸς ἐμὲ ἐπιστολήν σου, καὶ ὁμοῦ δὲν ἐδυνήθην ἕως τῶρα νὰ σέ ἀποκριθῶ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ φιλογενοῦς ἐκείνου ἀνδρός², δὲν ἤξευρον πρὸς τίνα νὰ πέμπω τὰς ἐπιστολάς μου, διὰ νὰ σέ στέλλωνται ἀσφαλῶς. Τώρα ἐγνώρισα τὸν φιλογενῆ αὐτοῦ ἀδελφὸν Μιχαὴλ Βασιλείου, καὶ δι' αὐτοῦ ἀπεφάσισα νὰ σέ γράψω· ἀρχίζω δὲ ἀπὸ τὸ τελευταῖον μέρος τῆς ἐπιστολῆς σου· διότι αὐτὸ μὲ ἔκαμε νὰ κλαύσω. Δὲν ἤξεύρω τίς δαίμων ἐκίνησεν ἀνθρώπους, ἢ δαίμονας νὰ ταραξῶσι τὰς τελευταίας ἡμέρας ἐκείνου, ὃς τις ἀφιέρωσεν ὄλην του τὴν ζωὴν εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ὃς τις μὲ τὰς συμβουλὰς καὶ συγγράμματά του ὠφέλησε τόσον τὸ γένος του, ἐβίασε δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη

1. Πολύτιμο τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς γιὰ τὸ ἔργο τῆς Σχολῆς Κυδωνιῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ πνεῦμα ποὺ τὴν κυβερνοῦσε καὶ γιὰ τίς προοπτικὰς ποὺ παρουσιάζει.

2. Τοῦ Ἀλεξάνδρου Βασιλείου.

2. Ἐννοεῖ τὸν Γρηγόριον Σαράφην.

νά τὸ τιμῶσιν ὀπωσοῦν, καὶ ἔκαμεν ἐποχὴν τῆς ἀναγεννήσεώς του. Ἀπὸ ὅλας τοῦ ἀνθρώπου τὰς δυστυχίας ἢ δουλεία εἶναι φρικτοτέρα· ἐγὼ ὁμῶς, καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοί, ἤθελον ὑποφέρει καὶ τὴν πλέον σκληρὰν, ἐὰν ἦτον δυνατὸν νὰ ὁμιλῇ τὸ γένος τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων του· πλὴν καὶ ἐὰν τὸ ἀδύνατον τοῦτο, ὡς δυνατὸν ὑποτεθῆ, δὲν βλέπω ἄλλην ὁδὸν εἰς αὐτὸ ἀχούσαν παρὰ τὴν ὁποῖαν σὺ ἔδειξας. Αἱ καλαὶ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἐκδόσεις, ἢ σύγκρισις τῆς ἀρχαίας, καὶ τῆς σημερινῆς διαλέκτου, τὰ ἐντελῆ καὶ τῶν δύο λεξικά, εἶναι οἱ μόνοι ὁδηγοί. Ἐὰν χωρὶς τῶν λειψάνων τῆς γλυπτικῆς, καὶ ἀρχιτεκτονικῆς τῶν παλαιῶν, καὶ χωρὶς τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, ἔπρεπε νὰ παρέλθωσιν αἰῶνες πολλοί, διὰ νὰ φθάσωσι τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκονταί· βαθμὸν τῆς παιδείας, διὰ νὰ μάθωμεν τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον, οὐδὲ οἱ αἰῶνες αὐτοὶ ἤθελον ἐξαρκέσει χωρὶς τῶν ἀνωτέρω μέσων· ἢ, ἐὰν ἔχωσιν, ἄς δείξωσιν οἱ κατήγοροι οὗτοι ἄλλους ὁδηγούς, εἰς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν ὁδηγοῦντας. Ἐγὼ ὁμῶς ἐβεβαιώθην, ὅτι διὰ νὰ ἐκδώσῃ τις μόνον τὸ περὶ φυτῶν τοῦ Θεοφράστου, εἶναι ἀνάγκη νὰ διδαχθῆ πολλά πράγματα ἀπὸ τοὺς ἀμαθεῖς τῆς Ἑλλάδος χωρικούς. Πλὴν ἢ Πατρίς ἐνθυμεῖται, καὶ θέλει ἐνθυμῆσθαι διὰ παντός, καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ καθαρισμοῦ τῆς γλώσσης τῆς καὶ τὸν Κοραῖον. Ἐκαμες πολλὰ καλὰ μὴ κοινῶς πρὸς τινὰ τὴν ἐπιστολήν μου· παρακαλῶ δὲ νὰ μὴ κοινώσῃς μηδ' αὐτὴν μηδὲ καμμίαν ἄλλην ἐδικήν μου. Περὶ δὲ τῆς Κηδωνίας τῆς Λέσβου, τὴν ὁποῖαν ἀναφέρει ὁ Πλίνιος, ὑπήγον ἐγὼ ὁ ἴδιος διὰ νὰ βεβαιωθῶ. Σώζεται καὶ τὴν σήμερον ἐπάνω εἰς ράχιν ἀκροτηρίου τινος τῆς Λέσβου ἀντικρὺ τῶν Κυδωνιῶν τούτων¹ κειμένου, χωρίου ἀπὸ 150 τουρκικῆς οἰκίας συνιστάμενον, καὶ ἀπὸ μὲν τοὺς Τούρκους Μπαλταῖκ (ραχοκόκκαλον ψαρίου) ἀπὸ δὲ τοὺς χριστιανούς Κηδόνα, ἢ Κυδόνα λεγόμενον. πρὸ τοῦ ἀκροτηρίου δὲ τούτου κεῖται νησιδίον ἐπίπεδον καὶ χαμηλὸν σχεδὸν ἕως εἰς τὴν θάλασσαν, νησὶ τῆς Κηδόνας ὀνομαζόμενον, καὶ φωλεὰ τῶν Δάρων ὑπάρχον. Ἀπέχει δὲ ἀπὸ τοῦ ἀκροτηρίου ἕως 300 βήματα,

1. Τῶν Κυδωνιῶν δηλαδὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

καὶ μηκύνεται μὲν πρὸς ἀνατολὰς ὡς 250 σχεδόν, πλατύνεται δὲ πρὸς ἄρκτον ὡς 150· κατὰ τὸ μέσον δὲ τοῦ νησιδίου, εἶναι μικρὸς καλαμῶν ἐπάνω εἰς μικρὸν σωρὸν πετρῶν καὶ χωμάτων ἐκ τοῦ ὁποῖου φαίνεται ὅτι κατ' αὐτὸ τὸ μέρος ἦτον ἄλλοτε πηγὴ ὕδατος, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα ἐχώθη. Ὅ,τι ὁμῶς λέγει ὁ Πλίνιος περὶ τοῦ κατ' ἔτος ἀναδύζοντος ὕδατος ἐπάνω εἰς τὸ νησίον, γίνεται καὶ τὴν σήμερον εἰς τὴν ξηρὰν πλησίον τοῦ χωρίου τῆς Κηδόνας· κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν κατοίκων αὐτῆς μετὰ τὰς πολλὰς τοῦ χειμῶνος βροχὰς, πρὸς μεσημβρίαν τοῦ χωρίου ὡς τέταρτον τῆς ὥρας, εἰς τὴν ἀρκτικὴν μικροῦ ὄρους πλευρὰν διὰ τινος αὐτοῦ σχισμῆς ρέει ἱκανὸν θερμὸν ὕδωρ ἕως εἰς τὸ θέρος σχεδόν, ἔπειτα ἀφανίζεται διόλου, καὶ πάλιν ἀρχίζει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ταχύτερον, κατὰ τὴν διαφορὸν δηλ. ξηρασίαν, ἢ ὑγρασίαν τοῦ ἔτους. Τοῦτο, ὡς λέγουσιν οἱ κάτοικοι, ἐγένετο πρότερον ἀνὰ ἑπτὰ ἔτη, τῶρα δὲ γίνεται κατ' ἔτος· ἐπειδὴ ὁμῶς καὶ ἐγὼ ὑπήγον ἐκεῖ περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου, δὲν ἠξιώθην νὰ ἰδῶ τὸ τοιοῦτον φαινόμενον, ἴσως δὲ μετὰ ταῦτα βεβαιωθῶ. Ὁ περίξ ὁμῶς τόπος εἶναι γεμάτος ἀπὸ θερμὰ ὕδατα, πρὸς μεσημβρίαν τῆς Κηδόνας, ὡς δύο ὥρων διάστημα, εἰς τὸν αἰγιαλὸν εἶναι θερμὰ λουτρά, ὅπου τὸ ἔαρ συναθροίζονται πλῆθος ἀνθρώπων καὶ διὰ νὰ λούωνται καὶ διὰ νὰ φλεβοτομῶνται. Περὶ δὲ τῆς ὁμοιότητος τῶν κατοίκων τῆς Κηδόνας τῆς Λέσβου, καὶ τῶν Κυδωνιῶν τούτων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βεβαιωθῶμεν· διότι ἐκεῖνοι μετέβαλον καὶ θρησκείαν καὶ γλῶσσαν· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ ἦθη καὶ ἡ γλῶσσα τῶν περίξ χριστιανικῶν χωρίων ὁμοιάζουσιν ἱκανῶς μὲ τὰ ἦθη καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ τούτου, εἶναι τουλάχιστον πιθανόν, ὅτι οἱ πρότεροι κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης εἶναι ἄποικοι τῆς Κηδόνας¹. Πολλοὶ ὁμῶς τῶν ἐδῶ γηραιῶν ἔχουσιν ἐκ παραδόσεως, ὅτι εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ἐδῶ λιμένος πλησίον εἰς τὸ δυτικὸν αὐτοῦ στόμιον, εἰς τόπον λεγόμενον ἐγρὶ μπουτσάκ (καμπύλη γωνία) ἦτο χωρίον τοῦ ὁποῖου οἱ κάτοικοι ἀπὸ τοὺς πειρατὰς ἐνοχλούμενοι ἀφῆκαν τὸν τόπον ἐκεῖνον, καὶ ἐλθόντες ἐδῶ, εἰς τὴν ἀνατολικὴν δηλ.

1. Τῇ γνώμῃ αὐτῇ δέχονται καὶ τώρα. Βλέπε Ἰ. Καραμπλιά, Ἱστορία τῶν Κυδωνιῶν Α', 24 κέ.

πλευράν τοῦ εὐρυχώρου καὶ στενοστόμου τούτου λιμένος, ἔκρυψαν τρόπον τινὰ τὰς καλύβας των εἰς τὸ τότε εὐρισκόμενον δάσος τῶν Κυδωνιῶν· βεβαιουσι δὲ τοῦτο καὶ μὲ τὸ τουρκικὸν τοῦ τόπου ὄνομα· διότι Ἄρβαλί, τόπον Κυδωνιῶν σημαίνει. Εὐτυχεῖ δὲ τὴν σήμερον ἡ πόλις αὕτη ὄχι πλέον ἀπὸ τῆς γῆς τὰ Κυδωνία, ἀλλ' ἀπὸ κυδωνία τῆς θαλάσσης, ἀπὸ τὰ ὁποῖα, καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλλα διάφορα ὀστρακοδέρμων εἶδη εἶναι γεμάτος ὁ λιμὴν αὐτῆς. "Ὅ,τι ἔμωσ ἔπρεπε νὰ γεννήσῃ ἡ ἐπιστολή σου τὸ ἐγέννησε, χάρις εἰς τὸν ὄντως φιλογενῆ καὶ φιλόσοφον Γρηγόριον¹, ὃς τις ἀδελφικῶς σὲ ἀσπάζεται· ἔχομεν δηλ. τώρα διδάσκαλον τῆς Ἰταλικῆς καὶ Λατινικῆς διαλέκτου, εἶναι ὁμῶς μερικὸς², ἐλπίζω δὲ νὰ κατασταθῇ καὶ κοινός, ἐὰν δὲν συμβῶσι δυστυχίαι καὶ περιστάσεις οἱαὶ δύο ἤδη ἔτη συνέβησαν, κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ....." καταθλίβει ὄχι μικρὸν τὴν πόλιν ταύτην. Πρὸς ἄρκτον τῆς Κηδῶνας ὡς δύο ὥρων διάστημα, εἰς ἐρείπια ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Στεφάνου λεγομένης εὖρον τμήμα μαρμάρου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναγινώσεται...

Ο ΔΑΜΟΣ

..... ΕΥΕΡΓΕΤΗΚΟΙΣΑΝ

ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣΑΝΤΕΣ ΕΠΙ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΑΡΙΣΤΕΩΣ

ΝΙΚΑΝΩΡ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΔΗΜΕΑΣ ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ ΚΑΙ Ο ΤΑΜΙΑΣ

ΕΥΔΟΜΙΣΚΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΙΝΕΟΥ ΟΥΛΙΑΔΗΣ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ ΠΕΡΣΟΥ ΚΑΙ Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΚΑΙ Ο ΥΠΟΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ.

Τοῦτο δὲ τὸ μάρμαρον ἐγὼ δὲν τὸ εἶδον. "Ὅθεν καὶ τὸ ἀντέγραψα, καθὼς μὲ τὸ ἔφερον γραμμένον. Πλὴν ἐπεθύμουν νὰ μάθω τίνων ἐστρατήγησαν οἱ στρατηγοὶ οὔτοι. Περὶ δὲ τοῦ βιβλίου τοῦ περὶ ἀγωγῆς νεανίδων τοῦ Φενελῶνος⁴ μὲ ἐβεβαίωσαν φίλοι μου, ὅτι θέλει μὲ ἐπιφέρει πειρασμὸν ὄχι μικρὸν. Δὲν τολμῶ λοιπὸν νὰ τὸ ἐκδώσω, καὶ δι' ἄλλα πολλὰ αἷτια καὶ μάλιστα δι' αὐτό. "Ὅθεν στέλλω τώρα διὰ τοῦ Μιχαήλ Βασιλείου 200 γρόσια, καὶ παρακαλῶ νὰ

ΤΑ Ν ΠΟΛΙΝ ΠΟΛΛΑ ΚΑ Ι ΜΕΓΑΛΑ ΑΡΕΤΑΣ
ΕΝΝΕΚΑ
ΚΑΙ ΕΥΝΟΙΑΣ ΤΑΣ ΕΙΣ ΕΑΥΤΑΝ

εἰς ἐρείπια δὲ ἐπάνω εἰς τὰ Μοσχονήσια καὶ εἰς τὸ ἀρκτικὸν τοῦ λιμένος τούτου στόμιον, Ντουλάπι λεγόμενον, κείμενα, εὖρομεν ἐγὼ καὶ ὁ Γρηγόριος τμήμα μαρμάρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι γραμμένον

..... ΚΩ
ΕΝΕ Μ CNTΩ
ΠΩΡΟ ΤΑΜΙ
ΣΕΛΗ Ψ ΑΡΓΥ
ΝΗ ΡΟΥ ΛΙ
ΚΑΤΕ ΤΡΑC
..... ΠΕΝ
..... ΤΕ .

Ἐκ τούτου δὲ μόνον τό, Πωροσελήνη κατέ(βαλεν) εν τω ταμιω ἀργυρου λιτρας πεντε, ἀναγινώσκονται, τὰ δὲ λοιπὰ εἶναι διόλου διεφθαρμένα· εἶναι δέ, ἴσως, περιεργοὶ αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται διὰ τὴν ὀρθογραφίαν. Εὐρέθη δὲ καὶ εἰς Ἄνδρον εἰς μοναστήριον τῆς Ἁγυιάς¹ λεγόμενον, τμήμα μαρμάρου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναγινώσεται.

φροντίσης δι' αὐτῶν, μερικὰ βιβλία διὰ τὴν ἀδελφὴν μου, ἠθικὰ δηλ· ἡ μυθιστορικὰ περιέχοντα ὁμῶς ὑποθέσεις ἑλληνικὰς· θέλεις δὲ τὰ στείλει μὲ τὸν Κωνσταντῖνον Τόμπραν ἂν εἶναι τρόπος· φαίνοματ, ἴσως, ὀχληρὸς, ἀλλ' ἐγὼ τρόπον τινὰ ἔχω υἱοῦ θάρρους πρὸς σέ, καὶ διὰ τοῦτο τολμῶ νὰ προξενῶ τοιαύτας ἐνοχλήσεις. "Ἐρῶ σοφὲ τῆς Ἑλλάδος διδάσκαλε².

1819 : Φεβρουαρίου 12 : Κυδωνίαις.

ὁ φίλος σου Θεόφιλος

1. Τὸν Γρηγόριον Σαράφην.
2. Ἰδιωτικὸς.
3. Εἰκάζω ὅτι ὁ Καϊρὴς ἀναφέρεται ἐδῶ στίς διχόνοιας ποῦ κατέθλιβον ἀπὸ τὸ 1818 τὴν πόλιν τῶν Κυδωνιῶν. Βλέπε Ἰ. Καραμπλιά ἔθν. ἀ. Α', σ. 142 κέ. Τὸ οὐσιαστικὸ ποῦ λείπει θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ λέξις διχόνοια.

4. Fénelon, de l' éducation des filles.

1. Τὸ ὄρθον : Μονὴ τῆς Ἁγίας ἡ Ζωοδόχου Πηγῆς. Βλέπε Δ. Πασχάλη, Ἱστορία τῆς Νήσου Ἄνδρου, Α' 496.

2) Βλέπε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Κοραῆ στο Α' Ἀπάνθισμα Ἐπιστολῶν Ἄδ. Κοραῆ, Ἰακ. Ρῶτα, 1839, σ. 76.

Β'. — ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΑΔΕΛΦΗ ΤΟΥ ΕΥΑΝΘΙΑ

Σπάνιος και πρότυπος είναι ο αδελφικός δεσμός που συνδέει τον Θεόφιλο με την Ευανθία. Το αρχείο των αδελφών Καϊρη περιέχει μεγάλο αριθμό επιστολών ιδιαίτερα της Ευανθίας. Αυτές που επιλέξαμε τις θεωρούμε χαρακτηριστικές, είτε

για την ποιότητα των σκέψεων και αισθημάτων που περικλείουν, είτε για τις πληροφορίες που παρέχουν για πρόσωπα και γεγονότα του 21, για τη διδακτική δράση του Καϊρη, τη μέριμνά του για το οικοτροφείο, και για τον διωγμό και την έξορά του.

1

Ἀγαπητὴ Ευανθία,

Εἶναι πέντε τῆς νυκτὸς ὥρας. Ὅλοι ὑπνώττουσιν, ὅλα ἠσυχάζουσιν· μόνον οἱ ὀφθαλμοί μου μένουσιν ἀύπνοι, καὶ ἐγὼ ἀνήσυχος. Ἀνέγνω τρεῖς, τὸ ἄσμα τὸ Δαλεράκου, καὶ ἔπαυσεν ὀλίγον ἡ ἀθυμία μου. Δύναμαι λοιπὸν τώρα νὰ συνομιλήσω ὀλίγον μετὰ τὴν ἀγαπητὴν ἀδελφὴν μου χωρὶς νὰ διακόπτωμαι ἀπὸ διαφόρους περισπασμούς. Ἡ πόλις τῆς Τήνου¹ εἶναι σήμερον μικρὰ σημερινὴ Σμύρνη, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ εἶναι μικρὰ σημερινὴ Σάμος². Τὰ πρόδειπνα, τὰ μετάδειπνα, αἱ περὶ στολισμῶν, περιπάτων... συνομιλίας, δὲν εἶναι μικρὸν ἐδῶ σπούδασμα. Τὰ τέκνα τῆς αὐτῆς μητρὸς, τὰ τέκνα τῆς αὐτῆς Πατρίδος, ἂν καὶ εἶδον εἰς τὸν αὐτὸν τόπον πρώτην φοράν τὸ φῶς, ἂν καὶ ἀναπνέουσιν τὸν αὐτὸν ἀέρα, ἂν καὶ ἐπροικίσθησαν μετὰ τὰ αὐτὰ φυσικὰ προτερήματα, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνον ἔτυχεν νὰ τὸν διδάξῃ δυτικὸς, τοῦτον δὲ ἀνατολικὸς, ἀντιφέρονται ἐδῶ ὄχι ὀλίγον εἰς τὰ τῆς Πατρίδος συμφέροντα· καὶ ἐκεῖνος μὲν ἤθελε δώσει καὶ τὴν ἰδίαν του ζωὴν, μόνον νὰ μὴν ὑποταχθῇ εἰς τοῦτον· οὗτος δὲ ἀγαπᾷ μὲν τὴν ἐλευθερίαν, περιμένει ὅμως, ἢ νὰ τὴν δεχθῇ οὐρανόθεν, ἢ νὰ τὴν λάβῃ δι' ἄλλου, καὶ αὐτὸς μένει διόλου ἀδιάφορος θεατῆς... Ὡ, Ἑλλάς, πότε θέλεις ἀναστηθῆ! Ὡ Ἕλληνας, πότε θέλετε ἀνθρωπισθῆ! Μὴ ἀπελπιζώμεθα ὅμως· ἐπειδὴ καὶ εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἐνίοτε συμβαίνουσιν αἱ μεγαλῆτεραι, καὶ θαυμασιώτεραι μεταβολαί. Ποίαν ὑποδοχὴν ἔλαβον ἐδῶ παρὰ τοῦ θεοῦ Σταματελάκη, καὶ τῆς θείας Εἰρηνάκης, τὸ συμπεραίνεις μόνη· μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔρχεται αὐτοῦ ὁ θεὸς Στα-

ματελάκης, καὶ βεβαιῶσαι ἐὰν συμφέρῃ νὰ μετοικήσῃς πρὸς καιρὸν ἐδῶ, ἢ ὄχι, καὶ τότε κάμνεις, ὅ,τι σὲ φωτίσει ὁ Θεός. Τὸ ὄνομά σου, ἀδελφὴ μου, τὸ βιβλίον σου³ εἶναι εἰς ὄλων, γνωστῶν καὶ φίλων τὰ στόματα, αἱ πρὸς τὰς φιλογενεῖς καὶ φιλομούσους τοῦ Χατζῆ Ἀθανασίου⁴ θυγατέρας ἐπιστολαί σου σύρουσι γλυκὰ δάκρυα· ποτὲ δὲν λησμονεῖσαι, ὁμοίως καὶ ἡ ἀνάδοχος σου· ὡς καὶ ἡ Βαβῶ, ἔμαθε, καθὼς με εἶπε, τὰ περὶ σοῦ καὶ χαίρει. Εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν σου, ἀδελφὴ μου, ὄχι μόνον νὰ ὑποβαστάξῃς τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν αὐξήσῃς· διότι, ὁ Θεὸς σοῦ ἐχάρισεν ὅλα τὰ πρὸς τοιοῦτον τέλος ἀνήκοντα μέσα. Αὐριον, ἢ μετὰ τὴν αὐριον, ἀναχωρῶ ἴσως διὰ Ἰδραν. Ἀποχαιρετῶ πάλιν τὴν Ἄνδρον, καὶ ὑπάγω εἰς τὸ σκοπούμενον⁵. Παρακαλῶ ὅμως τὴν ἀγαπητὴν μου ἀδελφὴν νὰ μὴ λυπῆται διὰ τὴν ἀναχώρησίν μου ἐπειδὴ καὶ ἐλπίζω εἰς τὸν Θεόν, ὅτι δὲν θέλει εἶναι τόσον πολυχρόνιος ὁ ἀποχωρισμὸς μας. Ἐνδέχεται νὰ καθαρῶς ταχύτερον ἢ Πελοπόννησος· καὶ τότε εἶναι εὐκόλα ὅλα. Παρακαλῶ πρὸς τοῦτοις νὰ ἀσπασθῆς ὅλους ἐκ μέρους μου, τοὺς ἀδελφοὺς Ἰωάσαφ καὶ Δημήτριον, τὰς ἀδελφὰς Λασκαροῦ καὶ Μαρίαν, καὶ τοὺς γαμβρούς μας καὶ τὴν ἀνηψιάν μας, τὴν κυρὰν Μοσχάκην, καὶ τὰς ἐξαδέλφας, τὸν θεῖον Νικολάκην, τὴν κυρὰν Ἀνεζάκην καὶ τὰ ἐξαδέλφιά μας, τοῦ Γιαννάκη τὴν οἰκίαν, καὶ τοῦ Χ' Νικολάκη, ὅλους ἐν γένει ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, ὁμοίως καὶ τῆς Μοσχάκης. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν θέλεις λησμονῆσαι τὸν Δημητρὸν, καὶ τὴν αὐτοῦ οἰ-

3. Πρόκειται γὰρ τὸ ἔργο τοῦ Ι. Ν. Βουίλλου «Συμβουλαὶ πρὸς τὴν θυγατέρα μου», ποὺ μετέφρασεν ἡ Ευανθία καὶ τυπώθηκε στὸ τυπογραφεῖο τῆς Σχολῆς Κυδωνιῶν στὰ 1820.

4. Πρόκειται γὰρ τὸν πρόκριτο τῶν Κυδωνιῶν καὶ εὐεργετὴ τοῦ Καϊρη Χ' Ἀθανάσιον Χ' Γεωργίου.

5. Ἐννοεῖ τὴ συμμετοχὴν τοῦ στὸν ἀγῶνα. Μετὰ ἕνα σχεδὸν μῆνα στὶς 25 Νοεμβρίου 1821 θὰ ἐκινήσῃ ἀπὸ τοὺς Μύλους τοῦ Ναυπλίου, γὰρ τὴν ἐκστρατεία εἰς τὸν Ὀλυμπο.

1. Ἀφοῦ ὕψωσε ὁ Καϊρης τὴ σημαία τῆς Ἐλευθερίας στὴν πατρίδα τοῦ Ἄνδρου, πῆγε γὰρ τὸν ἴδιον σκοπὸν στὴν Τήνο καὶ σὲ ἄλλα νησιά.

2. Νὰ φλέγεται δηλαδὴ ἀπὸ τὸν ἴδιον μετὰ τὴ Σάμο πόθο γὰρ τὴν ἐλευθερίαν.

κογένειαν κατ' ὄνομα, καὶ μάλιστα τὴν Μαριγώ, καὶ τὸν Γεώργιον. Τὴν δὲ ἀνάδοχόν σου κυρὰν Ἀνεζάκην ὡς εἰκὸς προσαγορεύω. Ἀσπασαι δὲ καὶ ἐκ μέρους τοῦ θείου Σταματελάκη, καὶ θείας Εἰρηνάκης (οἷτινες ἐκ μέσης ψυχῆς σὲ ἀσπάζονται) πάντας τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους. Πρόσθετε εἰς τοὺς ἀπὸ μέρους μου χαιρετισμούς, καὶ τὸν πρὸς τὴν Χ' Τριανταφυλλιάν, καὶ Ῥήγαιναν. Σὺ δὲ, ἀδελφή μου ἀγαπητή, ἐβρώσο προβαίνουσα εἰς τὸ κρεῖττον, καὶ ἐνθουμουμένη τὸν ἀδελφόν σου Θεόφιλον.

1821 : Ὀκτωβρίου 10 : ἐν Τήνῳ.

Ἀδελφέ μου Δημήτριε, στοχάζομαι, ὅτι δὲν θέλεις λησμονῆσαι νὰ ἐπιμεληθῆς, περὶ ὧσων ὠμιλήσαμε.

2

Ἀγαπητὴ ἀδελφὴ καὶ διδάσκαλε,

Ἐρχομαι ἤδη ἀπὸ τὴν εὐγενῆ τοῦ κυρίου Ἀ. Μαυρ.¹ οἰκογένειαν τὴν ὁποίαν ὑπήγαγα νὰ προσκυνήσω. Ἄν ἐδοκίμασα ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν μου εὐχαριστήσεις, εἶναι μία καὶ αὐτὴ ἀπὸ αὐτὰς· διότι ἠξιώθην νὰ ἰδῶ καὶ νὰ γνωρίσω τοιαῦτα ὑποκείμενα· ἤκουον παρὰ πολλῶν, ὅτι οἱ εὐγενεῖς τῆς πόλεως καὶ μάλιστα αἱ γυναῖκες φέρονται πολλὰ ὑψηλοφρόνως, εὐρον ὁμῶς καὶ μητέρα καὶ θυγατέρα πολλὰ διαφορετικὰς παρ' ὅτι φημίζεται. Ὁ εὐγενὴς τρόπος των, ἡ εὐπροσηγορία, μὲ τὴν ὁποίαν μὲ ἐδέχθησαν, μὲ ἔκαμε νὰ τὰς στοχασθῶ, διὰ ἀγαθοπραϊρέτους καὶ καλὴν ἀνατροφὴν ἐχούσας. Μὲ εἶπον, ὅτι σήμερον ἀναχωροῦσι διὰ Ναύπλιον· ὅθεν ἐστοχάσθην νὰ σὲ γράψω, ἂν καὶ προχθὲς καὶ χθὲς σὲ ἔγραψα, διὰ νὰ σὲ εἰδοποιήσω, ὅτι ὑγιαίνομεν πάντες, καὶ διὰ νὰ σὲ κάμω νὰ μεθέξῃς ἀπὸ τὴν προξενηθεῖσαν εἰς ἐμὲ εὐχαρίστησιν· ἐπειδὴ εἶμαι βεβαία, ὅτι ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐχαρίστησις τῆς Ε., εἶναι καὶ τοῦ φίλου ἀδελφοῦ τῆς· εἶναι περιττὸν νὰ εἰπῶ καὶ τὸ ἀνάπαλιν.

Ὁ περιπόθητός μας Δημήτριος, ἡ Σεβασμία Ἀνάδοχός μου, τὸ παιδί, καὶ ἅπαντες οἱ γνωστοὶ καὶ φίλοι ὡς εἰκὸς σὲ προσαγορεύουσιν· ὑγίαινε, ἀγαπητὴ καὶ περιπόθητε ἀδελφὴ, φέρων κατὰ νοῦν τὴν ἀδελφὴν σου.

1825 : Ὀκτωβρίου 11 : ἐν Σύρῳ.

E. N.

1. Τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου.

3

Ἀγαπητὴ Εὐανθία,

Ὅτι ἔφθασα αἰσίως εἰς Ἀθήνας, καὶ κατοικῶ εἰς τοῦ ἀγίου Μυρρίνης,¹ ὅς τις καὶ Σὲ εὐχεται, ὡς καὶ τὸν περιπόθητον ἀδελφόν μας, τὴν σεβασμίαν ἀνάδοχόν σου, τὴν Αἰουμνίαν, φιλοξενούμενος καὶ περιποιούμενος ὑπὸ τῆς Σεβασμιότητός του, εἶμαι βέβαιος ὅτι τὸ ἔμαθεν ἡ φίλη ἀδελφή μου· ὅτι δὲ, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἦλθον, ὁσάκις μετριάζει τὸ καῦμα τοῦ ἡλίου, καὶ ὁ πολὺς κονιορτός, ὅς τις πολλάκις κατασταίνει τὴν βάδισιν δύσκολον, προσπαθῶ καὶ τρίτην ἤδη φοράν νὰ ἰδῶ τὰ λείψανα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια φέρουσιν εἰς τὸν νοῦν τόσας ἀναμνήσεις, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι τὸ συμπεραίνει· τί δὲ μελέγουσιν αὐτά, ἢ θέλω τὸ γράψαι εἰς κἀνὲν ἀπὸ τὰ ἐπόμενα γράμματά μου, ἢ θέλω τὸ εἰπεῖ ἐγὼ ὁ ἴδιος εἰς τὴν ἀγαπητὴν ἀδελφὴν μου· καθότι δὲν ἠξεύρω πόσον θέλω διατρίψει ἀκόμη ἐδῶ. Τὸ ἴδιον θέλω κάμει καὶ περὶ ὧσων μὲ παρήγγειλεν ἡ ἴδια· θέλω ὑπάγει μερικώτερον χάριν αὐτῆς, καὶ ὅπου ἐξωρίσθη ὁ Ἀριστείδης, καὶ ὅπου ἔπαιε τὸ κώγειον ὁ Σωκράτης, ὅπου ἐδίδασκεν ὁ Πλάτων κτλ., θέλω χαιρετήσαι ὅλους αὐτοὺς τοὺς τόπους ἐκ μέρους τῆς· θέλω ἀκούσει τὰς ἀποκρίσεις των· καὶ θέλω τὰς μεταδώσει εἰς τὴν ψυχὴν ἐκεῖνην, ἣτις τόσῃν ἐλάμβανε καὶ λαμβάνει εὐχαρίστησιν, ἀναλογιζομένη, πόσα ἔπαθον οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θέλοντες νὰ κάμωσι καὶ τοὺς λοιποὺς μετόχους τῶν ἀληθειῶν ἐκεῖνων, ὅσας αὐτοὶ τοῦλάχιστον ἐστοχάζοντο ἐπωφελεῖς εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ συμπεραίνουσα δικαίως καὶ ἐκ τούτων καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν τοιούτων, πόσα θέλουσιν ὑποφέρει, ὅσοι ἀποφασίσουσι ποτὲ νὰ ἔχωσι προκείμενον σκοπὸν τὴν Ἀλήθειαν καὶ τὴν Ἀρετὴν· διότι οἱ ἄνθρωποι ὑπῆρξαν, μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, ἀδικοὶ τοῦ Ἀνθρώπου κριταί· καὶ πιθανῶς θέλουσιν ὑπάρξει πολὺν καιρὸν ἀκόμη. Ἄλλ' οἱ ἀληθινοὶ τῆς Ἀληθείας φίλοι δὲν θέλουσιν ἀποκάμει ποτὲ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενοι· καὶ τοῦτο μόνον πρέπει νὰ παρηγορῆ τοὺς διὰ τὴν πρόδοτον τοῦ κακοῦ δυσφοροῦντας. Εἶθε δὲ φίλη ἀδελφή, οἱ ὑπὲρ τῆς Παιδείας ἀγῶνες

1. Σωφρόνιος Μπίστης Ρεματούσης, Ἄνδριος. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1836 ἐγένεν ἐπίσκοπος Ἄνδρου, Δ. Πασχάλη, Ἡ Ἄνδρος Β' 358.

2. Μετὰ τέσσαρα ἀκριβῶς χρόνια θὰ δοκιμάσῃ καὶ ὁ Καίρης τὸ πικρὸ ποτῆρι τῶν διωγμῶν.

προοδεύοντες, νὰ κάμωσιν ὥστε νὰ ἐπιτα-
χύνῃ τὴν ἔλευσίν τῆς ἡ ἐποχῆ ἐκείνη, κα-
τὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι μανθάνοντες, ὅ-
τι ὁ ἀληθινὸς προσδιορισμὸς τῶν εἶναι ἡ
Αἰωνιότης, θέλουσι καταβάλλει ὅλας τῶν τὰς
δυνάμεις εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς διὰ τῆς Ἀ-
ληθείας καὶ τῆς Ἀρετῆς προσγινομένης Εὐ-
δαιμονίας, ἣτις μόνη εἶναι τῆς ἰδίας Αἰω-
νιότητος ἀξία. Χαιρέτησε τὸν περιπόθητον
ἀδελφόν μας, τὴν σεβασμίαν ἀνάδοχόν Σου,
τὴν Αἰσυμνίαν, καὶ ὅλους τοὺς φίλους καὶ
γνωρίμους ἐκ μέρους τοῦ ἀδελφοῦ Σου Θ...

Ἐν Ἀθήναις, 1835 Ἰουνίου 29.¹

Ἀγαπητὴ Εὐανθία,

Εἰς τὴν ἐξορίαν ταύτην², εἰς τὴν ὁποίαν
ἐξωρίσθην, καὶ εἰς τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν
ὁποίαν εὐρίσκομαι, μόνην ἀνθρωπίνην πα-
ρηγορίαν, ὅχι μόνον νομίζω, ἀλλὰ καὶ πέ-
πεισμαι, ὅτι ἔχω τὰς καλὰς τῆς φίλης ἀ-
δελφῆς μου ἐπιστολάς· ἢ ἐὰν ἠξέυρη τις
ἄλλην τινὰ δι' ἐμὲ ἀνθρωπίνην παρηγορίαν,
ἂς μὲ τὴν εἰπῇ νὰ τὴν ἐννοήσω· καὶ ἐγὼ
ἀμέσως συγκατατίθεμαι· ἀλλὰ τίς συγγενῆς
ἢ ξένος, τίς γνῶριμος, ἢ ἀγνωστος, δύναται
νὰ μὲ παρηγορήσῃ, ἢ νὰ μὲ ἀνακουφίσῃ
ὀπωσοῦν; Ποίαν ἀναψυχὴν δύνανται οἱ ξη-
ροὶ τῶν ἄλλων λόγοι νὰ μὲ δώσωσιν; ὥστε
ἢ οὐδεμία ἀνθρωπίνη παρηγορία μένει εἰς
τὸν ἀδελφόν Σου· ἢ, ἐὰν ὑπάρχη τις, μένει
ἢ ἐκ τῶν καλῶν τῆς φίλης ἀδελφῆς του
προερχομένη ἐπιστολῶν. Ἄν δὲ μὲ ἀφχι-
ρεθῇ καὶ αὐτῇ, τότε ἄλλος δὲν δύναται νὰ
τὴν ἀναπληρώσῃ, ἀλλὰ μόνος, ὅς τις ὅλα
τὰ ἀγαθὰ νὰ ἀναπληρώσῃ δύναται· εἴθε κἂν
ἐκεῖνος νὰ γίνῃ Ἰλεως εἰς ἐμέ· εἴθε νὰ μὲ
ὑποδαστάζῃ καταβεβαρυμένον· εἴθε νὰ μὲ
ἀνακουφίσῃ καταπιεζόμενον, καὶ νὰ μὲ πα-
ρηγορῇ καταλυπούμενον· ἀλλ' ὅ,τι ἐξ ὅλης
ψυχῆς καὶ καρδίας ζητῶ ἀπὸ τοῦ ἀπειρον
ἐλεός του, εἶναι νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ τὰς εὐλο-

1. Στις 25 Ἰουνίου εἶχεν ὁ Καϊρὴς ἀπευθύνει στὸν
Βασιλέα Ὁθωνα τὴ γνωστὴ ἐπιστολὴ με τὴν ὁποίαν
ἐδήλωνε ὅτι δὲν ἀποδέχεται τὸν Χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ
Σωτήρος, ποῦ τοῦ εἶχεν ἀπανεμηθῆ. «Τολμῶ, γράφει,
νὰ τὸ προσφέρω... εἰς ὁποιοδήποτε ἄλλον ὁμογενῆ
μου, ἀξίον, τοιοῦτου ἀριστείου...». Βλέπε Δ. Πασχάλη,
Θεόφιλος Καϊρὴς σ. 56 κέ.

2. Κάνει ἐντύπωση πῶς, τὴν Ἄνδρῳ, ὅπου καὶ τὸ
Ὁρφανοτροφεῖο, τοῦ ὁποίου τὰ ἐγκαίνια ἐγίναν τὸν
ἴδιον ἀκριβῶς μῆνα ποῦ γράφει τούτῃ τὴν ἐπιστολὴ
(Σεπτέμβριος τοῦ 1835), πῶς τὴν αἰσθάνεται ἐξορία.
Τόσο, φαίνεται, νοιώθει μόνος.

γίας του εἰς τοὺς ὑπ' ἐμοῦ ἐγκαταλειφθέντας,
διὰ νὰ μετριάσῃ κἂν ἢ ἐκ τῆς ἐγκαταλεί-
ψεως αὐτῆς ἀνυπόφορος ὀδύνη μου. Χαί-
ρεις, λέγεις, τότε, ὅταν μανθάνῃς, καὶ διότι
μανθάνεις τὴν ὑγείαν μου, ὡς ἐκ τῶν ἐπι-
στολῶν μου· ἀλλὰ τότε χαίρε ἀληθῶς, φίλη
ἀδελφῆ, ὅτε καὶ ὁ ἀδελφός Σου ἀρχίσῃ νὰ
χαίρῃ· ἀλλ' ἡ ἀληθινὴ χαρὰ δὲν ἐγείνεν,
ὡς φαίνεται, διὰ τοῦτον τὸν κόσμον.

Ἐλαβον τὰ δύο τετράδια τῆς μεταφρά-
σεως Σου τυπωμένα¹. Ὅσον ἀναγινώσκω
τὴν μετάφρασιν ταύτην, τόσον πείθομαι, ὅτι
θέλει ὠφελῆσαι κατὰ πολλοὺς λόγους. Ἴσως
μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας περάσω εἰς τὸ ἐ-
πάνω κάστρον² μετὰ τοῦ θεοῦ διὰ νὰ ἰδῶ
τὴν ἀδελφὴν μας· διατρίψας δὲ ἐκεῖ μίαν
ἢ τὸ πολὺ δύο ἡμέρας καταβαίνω πάλιν.
Ἄν ἀγαπᾷς, φανέρωσέ με περὶ τοῦ κυρίου
Λασκαράκη, ἂν εἶναι εἰσέτι αὐτοῦ, ἢ ἂν
ἀνεχώρησε, καὶ διὰ ποῦ. Ὁμοίως καὶ περὶ
τοῦ κυρίου Κουμπάρη. Τὸν περιπόθητον
ἀδελφόν μας ἀσπάζομαι ἀπὸ καρδίας, τὴν
δὲ σεβασμίαν ἀνάδοχόν Σου, τὴν Αἰσυμνίαν
καὶ τὴν φίλην Σοι Μ. ὡς εἰκὸς προσαγορεύω.

Ὁ ἀδελφός Σου Θ.

Ἐν Ἄνδρῳ, 1835 Σεπτεμβρίου 28

Ὁ θεὸς Σᾶς εὐχεται· ὁ Ἰωάσαφ καὶ ὁ-
λοὶ οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι Σᾶς χαιρετοῦσι.
Ἐλάδομεν ὅσα ὁ ἀδελφός μας ἔστειλε με
τὸν Χούλην. Ἐλάδομεν προσέτι ἀπὸ τὸν
Ἀλεξανδρῆν Ζερμπίνον δραχ. 25, καὶ ἀπὸ
τὸν Νικόλαον Γούναρην δραχ. 27 λεπτ. 19.

5

Ἀγαπητὴ Εὐανθία,

Περικυκλοῦμαι ἀπὸ πλῆθος ἐπιστολῶν·
μία μόνη μεταξὺ αὐτῶν καὶ μὲ ἐγγίξει, καὶ
μὲ παρηγορεῖ, καὶ μὲ καθιστᾷ ἱκανὸν νὰ
ἀντέχω εἰς τόσας ἀλλεπαλλήλους ταραχάς,
αἱ ὁποῖαι ἀκαταπαύστως μὲ ἐπέρχονται.
Εἰς ταύτην ἐπιθυμῶ νὰ ἀποκριθῶ τῶνόντι
καὶ νὰ εὐχαριστήσω τὴν γράφουσαν, εἰς ἐ-
κείνας νὰ εἰπῶ τι, καὶ οὔτε τὸ ἐν δύναμαι
νὰ κάμω, οὔτε τὸ ἄλλο. Ἄλλ' ὡς μεγίστη θυ-
σία, ἀπὸ ὅσας ποτὲ ἠδύνατο ὁ ἀδελφός Σου

1. Πρόκειται γιὰ τὴν μετάφραση τοῦ ἐγκωμίου τοῦ
Μάρκου Αὐρηλίου ὑπὸ Θωμᾶ τοῦ ρητορος καὶ μέλους
τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

2. Τὸ Κόρθι (Κόρθιον).

νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ὑπέρτατον τῶν ὄντων Δημιουργὸν καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς Εὐανθία, ἔσο βεβαία, ὅτι καὶ παρηγοροῦμαι καὶ ὑποφέρω ὅλα τὰ δεινὰ, χάριν ὁμῶς Σοῦ, τὴν ὁποῖαν, ὡς φαίνεται, ὁ Πατὴρ τῶν φώτων ἐφώτισε νὰ γράψῃ ὁποῖα ἔγραψε, διὰ νὰ καταπραύνη τοῦ ἀδελφοῦ τῆς τὴν δυσθυμίαν. ὡμίλησα πολλά, ἀγαπητὴ ἀδελφή, ἀλλ' ὅλα μὲ φαίνεται, ματαιώνονται· διότι αἱ ἀκούοντες οὔτε ὠτα ἔχουσιν, οὔτε νοῦν. Ἔλαβον τὰ 200 τῆς μεταφράσεώς Σου ἀντίτυπα. Ἐπειδὴ ὁμῶς καὶ ἐντεῦθεν κατὰ τὸ παρὸν εὐκαιρία δὲν εἶναι διὰ Σμύρνην· ἂν ἀγαπᾶς, ἄς στείλῃ ὁ περιπόθητος ἀδελφός μας τὰ 100 αὐτόθεν διὰ τὴν Σμύρνην· εἰδὲ μὴ στείλετέ μου τὸ πρὸς τὸν φίλον Μάκρην γράμμα καὶ ἐγὼ τὰ πέμπω ἐντεῦθεν, ὡς θέλω πέμψει μὲ πρώτην εὐκαιρίαν καὶ τὰ διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν 100 ἀντίτυπα. Οὐτε ὁ κύριος Δαπόντης, οὔτε τοῦ Κουλούρη ὁ γαμβρός μας ἔφερόντι· ὅθεν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσκληθῇ ὁ τελευταῖος οὗτος διὰ τοῦ Εἰρηνοδίκου, τὸ ὁποῖον θέλει γενῆ μετὰ δύο ἡμέρας· στοχάζομαι ὁμῶς, ὅτι εἰς μάτην θέλει γενῆ καὶ ἡ τοιαύτη πρόσκλησις. Ἄς ἐμβάσῃ τὰ τοῦ κυρίου Ματακίδου χρήματα αὐτόθεν· καὶ ἄς πέμψῃ τὸ πρὸς αὐτὸν γράμμα ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, διὰ νὰ προφθάσῃ νὰ ἐκδοθῇ τῶν συνδρομητῶν ὁ κατάλογος¹· περὶ δὲ τῶν παιδίων τοῦ κυρίου Χριστοδοῦλου, ἂν ἐπιμένῃ νὰ βαλθῶσιν εἰς τὸ ὄρφανοτροφεῖον, καὶ νὰ εἶναι ὁμοδλῆτα μετὰ τὰ ὄρφανά, ἄς τὰ στείλῃ καὶ περὶ τῆς συμφωνίας τῶν ἀπαιτουμένων ἐξόδων, ἂν κριθῇ εὐλογον, ἄς ἀφεθῇ εἰς τὴν διάκρισίν του· εἰδεμῆ, ἄς ὁμιλήσῃ ὁ περιπόθητος ἀδελφός μας μὲ τὴν εὐγενίαν του, ὁμοίως καὶ διὰ τὸν υἱὸν τοῦ κυρίου Ἀλεξάνδρου, ἄς ὁμιλήσῃ μὲ τὸν κύρ Ἀλέξανδρον, περὶ ὧν καὶ πρότερον ἔγραψεν, καὶ ἄς τὸν στείλῃ μὲ τοῦ κυρίου Χριστοδοῦλου τὰ παιδία. Εἶναι ὁμῶς ἀνάγκη νὰ φροντίσῃ ὁ ἀδελφός μας νὰ στείλῃ στρωματόπανον διὰ στρώματα, βελόντζας καλὰς, ὡς τὰς πρώτας, καὶ παρακατινάς ἢ μαύρας ἢ ἄσπρας, διὰ νὰ τὰς στρώνωμεν ὑποκάτω· διότι εἶναι ἁμαρτία νὰ μεταχειρίζομεθα τὰς καλὰς ἐπὶ τοῦ στρώματος. Ἐὰν εὐρίσκωνται αὐτοῦ χράμια παρακατινὰ καὶ εὐθηνὰ μαῦρα ἢ ἄσπρα, ἤθε-

λεν εἶσθαι καλύτερον νὰ ἀγορασθῶσιν ἀπ' ἐκεῖνα διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ἐπὶ τοῦ στρώματος· ἀλλὰ περὶ τούτου ἄς κάμῃ ὅπως κρίνῃ εὐκολον· ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴν εἶναι ὅλα αἱ βελόντζες καλαί, ἀλλὰ ἐξ ἡμισείας καλαί, διὰ νὰ λαμβάνῃ τὸ παιδί μίαν καλήν, καὶ μίαν παρακατινὴν. Μᾶς χρειάζονται προσέτι ὀκτὼ μαστραπαδάκια μπακιρένια, ὡς 100 ἢ 150 δράμια χωρητικὸν τὸ καθέν, διὰ νὰ ἐξαντλώσῃ τὰ παιδία ὕδωρ ἀπὸ τὰ πιθαράκια των καὶ νὰ πίνωσιν. Ἄς μᾶς στείλῃ, ἂν ἀγαπᾶ, καὶ ἄσπρα τασάκια ἢ φιλιζάνια ἀρκετὰ τοῦ Τριεστίου ἀπὸ τὰ παρακατινὰ, ὁμοίως καὶ ζάχαριν ὄχι ἀπὸ τὴν καλήν, διὰ νὰ τοὺς δίδωμεν τὸ πρῶτ' ὀλίγην ἄλισφάκην εἰς τὰ μεγάλα κρυώματα τοῦλάχιστον. Ἄν εὐρίσκωνται, ἄς μᾶς στείλῃ καὶ δύο ἢ τρία σουκάλια γαλλικὰ διαφόρου μεγέθους, διὰ τὴν ἄλισφάκην· νὰ μᾶς στείλῃ, ἂν ἀγαπᾶ, καὶ κανὲν καντάρι σταφίδες μαύραις, ἂν δὲν εἶναι ἀκριβαίς, ἢ τοῦλάχιστον ἕως 20 ὀκάδ. διὰ πωρικόν, νὰ γενῆ δοκιμῆ. Ἔμαθον, ὅτι ἐφρόντισε σουράπια διὰ τὰ παιδία· ἂν χρειαθοῦν ἔξαμμοι,² στέλλω τοὺς περικλειομένους, οἱ ὁποῖοι εἶναι μόνον τῆς πατούνας, καὶ μᾶς χρειάζονται κατὰ τὸ παρὸν ἀπὸ τὸν μικρὸν ὀκτὼ ζευγάρια, ἀπὸ τὸν μεσαῖον 26, καὶ ἀπὸ τὸν μέγαν 16· μετὰ ταῦτα δέ, θέλουσι μᾶς χρειασθῆ περισσότερα· ὅθεν καὶ ὅσα καὶ ἂν παρήγγειλε σουράπια μᾶς εἶναι ἀναγκαῖα. Ὁ Πέτρος Μ. Καϊρῆς μὲ ἔφερε 13 δίστηλα τῆς Ἰσπανίας, τὰ ὁποῖα εἶχε λάβει αὐτὸς ἀπὸ τὸν κύριον Βασιλάκην καὶ τὰ ὁποῖα ἐκράτησα ἐγὼ ἐδῶ, διὰ νὰ τὰ δώσῃ αὐτοῦ ὁ ἀδελφός μας· ἔλαβεν ὁ θεῖος τὰ 100 δίστηλά του καὶ χθὲς ὁμοίως 80 ἀπὸ τοῦ Ἀθανασίου τὸν σύντροφον, καὶ ὅταν θέλῃ, λαμβάνει καὶ τὰ λοιπὰ 20, καὶ ἄς μείνῃ ἡσυχος ὁ ἀδελφός μας· ἐλήφθησαν καὶ ὅσα ἔστειλε μὲ τὸν πρῶτον παραδοκῶρη, καθὼς καὶ μὲ τὸν δεύτερον· τὸν λογαριασμὸν τῶν παιδίων θέλω τὸν λάβει ἀπὸ τὸν κύριον Κάρπον (:) ἀπὸ τὰ δύο παιδία, τὸ ἕν εἶχεν ἰδιαιτερον γράμμα ἀπὸ τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἰπλιζῆ, ὃς τις μὲ λέγει, ὅτι θέλει φροντίσει περὶ τῆς παραλαβῆς τῶν ἐτησίων ἐξόδων του· τὸ ἄλλο δὲν εἶχε καὶ περὶ αὐτοῦ θέλω γράψῃ πρὸς τὸν πατέρα του. Αὐτοῦ ἔρχεται τῆς Γα-

1. Ὁ κατάλογος τῶν συνδρομητῶν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, ποῦ πράγματι δημοσιεύθηκε λίγο ἀργότερα.

1. Διαστάσεις, μέτρα.

σπαράκενας ὁ ἀδελφός Κωνσταντῖνος Ζερμπής· εἶναι δὲ αὐτοῦ καὶ ὁ γαμβρός τῆς Δημήτριος Ὑδραῖος· καὶ ἐπειδὴ προσκαλεῖται αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου τῆς, ἔχουν σκοπὸν νὰ ἀναφέρωσι τὴν ὑπόθεσιν των εἰς κανένα συνήγορον· θέλει κάμει πολλὰ καλὰ ὁ ἀδελφός μας νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς τίνα νὰ προστρέξωσι· ὁ ἀντιδίκος τῆς, μὲ φαίνεται, ὅτι ἔχει τὸν Πάλμαν. Ὅλα τὰ χρήματα τοῦ λεξικοῦ τοῦ Ματακίδου τὰ ἔλαβα ἐδῶ· ἐκτὸς ἐκείνου τὸ ὅποιον ἐπήρην ὁ Γρηγόριος ὁ Δεσποτόπουλος, καὶ τοῦ ὁποίου τὴν τιμὴν μὲ λέγει, ὅτι θέλει δώσει ὁ ἀδελφός μας. Ὁ διδάσκαλος, ὁ κύρ Εὐστράτιος ἐπιμένει ζητῶν ἀπόκρισιν διὰ τὴν γνωστὴν ὑπόθεσιν· εἶναι ἀνάγκη νὰ τοῦ δοθῇ· διότι μὲ λέγει, ὅτι τὴν προσμένει μὲ πρώτην εὐκαιρίαν.

Ὁ θεὸς Σᾶς εὐχεται· ὁ Ἰωάσαφ καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς Σᾶς χαιρετοῦσιν, ἐγὼ δὲ ἀσπάζομαι ἀπὸ καρδίας τὸν περιπόθητον ἀδελφόν μας, τὴν δὲ σεβασμίαν ἀνάδοχόν σου, τὴν Αἰσυμνίαν καὶ ὅλους τοὺς φίλους καὶ γνωστοὺς καὶ μάλιστα τὴν φίλην σου.

Ἐν Ἀνδρῶν, 1835 Δεκεμ. 17.

Ὁ ἀδελφός σου Θ.

Πόσα ἔλαβον ἀπὸ τὸν Δ. Δαπόντην καὶ ἀπὸ τὸν Γ. Ράτσην εἶναι σημειωμένα εἰς τὰ γράμματά μου, καὶ ἄς τὰ ἰδῇ ὁ περιπόθητος ἀδελφός μας.

6

Ἀγαπητὲ ἀδελφέ,

Αἱ πρὸς ἐμὲ περιπόθητοι ἐπιστολαὶ σου ἀναγιγνώσκονται παρ' ἐμοῦ, καὶ δὶς, καὶ τρίς καὶ πολλάκις· ἀλλ' ἢ ἀπὸ 20 Ἀπριλίου ἀγνοῶ ποσάκις ἀνεγνώσθη¹. Ἄν ἦτον ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός μου μὲ μόνον αὐτὸ τὸ προτέρημα προικισμένος, νὰ γράφῃ δηλ· μόνον καλὰς ἐπιστολάς· ἂν εἶχον νὰ καυχῶμαι μόνον εἰς τοῦτο, καὶ νὰ χαίρω δι' αὐτό· ἂν ἤθελον λογίζεσθαι εὐτυχῆς κατὰ τοῦτο μόνον, ἤθελον τοῦ λέγει πάντοτε, ὅτι γράφει θαυμαστάς ἐπιστολάς, καὶ μάλιστα ἤθελον ὑπερεπαινεῖσαι τὴν ἀπὸ 20, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν μὲ φαίνεται καλὸν νὰ ἐπαινῇ τις τὸ μικρὸν, ὡς πρὸς τὰ μεγάλα, καὶ ἄξια θαυμασμοῦ, τὰ ὅποια εὐρίσκει εἰς ἀνθρω-

1. Ἄτυχῶς ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ τοῦ Καίρη δὲν ὑπάρχει στὸ ἀρχεῖο πού ἐρεῦνησα.

πον νὰ ἐπαινῇ, παραλείπω τοῦτο εἰς τὸν φίλον ἀδελφόν μου νὰ ἐγκωμιάζῃ μὲ ὅποιον τρόπον ἀγαπᾷ τῆς ἀδελφῆς του, νὰ χαίρῃ διὰ τὸ μικρὸν προτέρημα, τὸ ὅποιον ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην του ἀπεδόθη εἰς αὐτὴν, νὰ τὴν ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ τὴν παρηγορή· ἄς εἶναι ὅμως βέβαιος, ὅτι δὲν θέλει τὴν πείσει ποτὲ νὰ ἀποδώσῃ εἰς ἑαυτὴν ὅσα δὲν ἔχει. Τί λέγω! ἐλησμόνησα, ὅτι μὲ ὑπόσχεται εἰς τὴν ἀπὸ 20, ὅτι δὲν θέλει τὴν λυπῆ πλεον· Στοχάζομαι δέ, ὅτι θέλει κάμει καὶ αὐτὴν τὴν χάριν εἰς αὐτὴν, ἀντὶ νὰ τὰς ἐπαινῇ, νὰ τῆς λέγῃ ὅσας εἰς αὐτὰς εὐρίσκει ἐλλείψεις, νὰ ἀποκρίνεται, ἐὰν ἔχη καιρόν, εἰς ὅσα γράφει, καὶ νὰ τὴν διορθώσῃ ὅταν σφάλῃ· διότι ἀπεφάσισε καὶ εἶπεν, ὅτι ἢ ἀπὸ 11 Ἀπριλίου ἠδύνατο νὰ ἀναπληρώσῃ τὰς ἐλλείψεις τῶν ἄλλων. Ἰδοῦ, ἀγαπητὲ ἀδελφέ μου, ἰδοῦ, ὅτι δὲν εἶναι χωρὶς ἐλλείψεις αἱ ἐπιστολαὶ μου· εἶμαι δὲ βεβαία, ὅτι ἄλλη τις θέλει ἀναπληρώσει καὶ τῆς ἀπὸ 11. Μὴν φαντασθῆς, φίλε ἀδελφέ, ὅτι τοῦτο μὲ ἐλύπησεν ἀλλ' ἔσο βέβαιος, ὅτι μὲ ἐχαροποίησε, καὶ μὲ παρακινεῖ νὰ Σὲ εὐχαριστήσω μεγάλως καὶ νὰ Σὲ παρακαλέσω νὰ μὴν λησμονήσῃς τὴν ὑπόσχεσίν σου, ὅτι θέλεις παύσει ἀπὸ τὸ νὰ ἐπαινῆς τὰς ἐπιστολάς μου, καὶ νὰ μὴν ἐμποδισθῆς νὰ λέγῃς τὰς εἰς αὐτὰς ἐλλείψεις συλλογιζόμενος, ὅτι θέλεις δυσαρεστεῖ τὴν ἀδελφήν σου, διότι ὄχι μόνον δὲν θέλεις τὴν δυσαρεστεῖ ἀλλὰ θέλεις τῆς προξενεῖ καὶ εὐχαρίστησιν.

Κανεῖς ἀπὸ ὅσους εἶδον, τὸ διὰ πολλῶν κόπων καὶ μόχθων καὶ διὰ πολλῶν..... συστηθὲν παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ μου ὀρφανοτροφείου δὲν ἔμεινε νὰ μὴν τὸ ἐπαινεῖσῃ, καὶ νὰ μὴν θαυμάσῃ, κανεῖς δὲν τὸν ἤκουσε μὲ τὸν συνήθη ἐνθουσιασμόν του διδάσκοντα, καὶ δὲν ἤρρεσεν εἰς αὐτὸν ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον διδάσκει, κανεῖς δὲν ἐπαρατήρησε τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ ὑπομονήν, τὴν ὅποιαν ἔχει, τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν ὅποιαν καταβάλλει, καὶ τὴν ἐπιμονήν, τὴν ὅποιαν δεικνύει, διὰ νὰ ἐκπαιδεύσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον τοὺς παρ' αὐτοῦ διδασκομένους καὶ δὲν ἠπόρησε· κανεῖς τελευταῖον δὲν ἤλθεν εἰς τὴν φίλην πατρίδα, καὶ δὲν ἀνεχώρησεν εὐχαριστημένῳ ὅσον ἀπὸ μέρος τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ μου· πλὴν ὅλοι συμφώνως τρομάζουσι τοὺς πολλοὺς καὶ με-

γάλους κόπους του. Ἐμαθες, ἀγαπητέ ἀδελφέ, πόσον φροντίζω περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ μου, καὶ ὑπεσχέθης, ὅτι δὲν θέλεις ἀδιαφορεῖ, οὔτε περὶ τῆς υἰείας του, οὔτε περὶ τῆς ζωῆς του· φέρει λοιπὸν πάντοτε κατὰ νοῦν αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ ἄφες ἀπὸ τὸ νὰ ζητῆς ἄλλην παρὰ τοῦ δοτήρος δλων τῶν καλῶν εὐτυχίαν διὰ τὴν ἀδελφὴν Σου παρὰ νὰ ζῆς υἰαίνων· διότι δὲν θέλει ἄλλην εὐτυχίαν, καὶ διότι στοχάζεται, ὅτι δὲν θέλει τῆς δοθῆ ἄλλη, παρ' αὐτὴ μεγαλύτερα εἰς τοῦτον τὸν κόσμον. Ποτὲ δὲν ἠδυνήθην νὰ γράψω περισσότερον παρ' ὅτι γράφω πάντοτε· ποτὲ δὲν εἶπον περιεργόν τι εἰς τὸν φίλον ἀδελφόν μου· διότι οὔτε ἔμαθον, οὔτε ἤκουσα ἄξιον περιεργίας, οὔτε τοιοῦτον ὅποιον θέλω διηγηθῆ. Ἐμαθον, ὅτι ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός μου ἔγινε νεώτερος, εἶναι χωρὶς γένεια καὶ φορεῖ ἀντὶ καλυμμαύχιον κόκκινον φέσι. Ἀπορεῖς, καὶ νομίζεις ἴσως, ὅτι ἡ ἀδελφὴ Σου παραφρονεῖ, πλὴν θέλεις ἀποβάλλει αὐτὴν τὴν ιδέαν ἀφ' οὗ μάθης, ὅτι ὁποιοσδήποτε παρουσιάζομενος Καϊρῆς εἰς τὴν αὐτὴ φαίνεται Θ.¹ καλοτύχισε ὅπως ἀγαπᾶς τοὺς... καὶ τὴν... διὰ τὴν εὐτυχίαν των, καὶ εὐλόγησον τοὺς δωρήσαντας δῶρον εἰς αὐτοὺς με τοιοῦτον νοῦν, καὶ με τόσον τελείας αἰσθήσεις. Ἐγὼ, φίλε ἀδελφέ, ἐγέλασα καὶ ἐδάκρυσα, εὐχήθηγ δὲ ἐν ταυτῷ νὰ γενῆς νεώτερος ὅχι ὁμοῦ καὶ με κόκκινον φέσι, οἱ δὲ εὐρεθέντες εἰς τὸν οἶκον μας ἐκάγχασαν· ἐγέλασα, ἀγαπητέ ἀδελφέ, διὰ τὸ παράξενον καὶ ἐδάκρυσα διὰ τὴν δυστυχίαν μας. Τὸ πρὸς τὸν διδάσκαλον κύριον Εὐστράτιον γράμμα δὲν ἐστάλη ἀκόμη. Λάβε καὶ τὸν τρίτον τόμον τοῦ *Leçons de la Nature*· αὐτὸς ἤθελε με εὐχαριστήσῃ περισσότερον, ἤθελε με κάμει νὰ θαυμάσω καὶ νὰ εὐχαριστήσω περισσότερον τὸν πάνσοφον, καὶ παντοδύναμον δημιουργόν, ἂν ἤθελον τὸν ἀναγνώσει μετὰ τοῦ φίλου ἀδελφοῦ μου. Ὁ περιπόθητος ἀδελφός μας, ἡ σεβασμῖα ἀνάδοχός μου, ἡ Αἰσυμνία, ἅπαντες οἱ γνωστοὶ καὶ ἡ φίλη μοι ὡς εἰκὸς προσαγορεύουσι· τὸν σεβάσμιον θεῖον προσκυνούμεν, τὸν δὲ καλὸν Ἰωάσαφ καὶ τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς ἐκ ψυχῆς ἀσπαζόμεθα. Ὑγίαινε, ἀγαπητέ ἀδελφέ, ἔχων κατὰ νοῦν καὶ τὴν διὰ παντὸς ἐνθυμουμένην τὸν φίλον ἀδελφόν της. 1836: Ἀπριλίου 30 ἐν Σύρα.

Ε(ὕανθία)

1. Δηλαδή Θεόφιλος.

Ἀγκλητέ ἀδελφέ,

Καὶ με ὅσα δοκιμάζω, ἀφ' οὗ ἀνεχώρησας, υἰαίνω· προσπαθῶ νὰ τὰ ἀποβάλω φέρουσα κατὰ νοῦν πάντοτε τὴν παραγγελίαν, τὴν ὁποίαν με ἔδωκας, καθ' ἣν ἡμέραν μόλις σὲ ἀφήκαν νὰ μᾶς ἀποχαιρετήσης, νὰ μὴν λυποῦμαι· πλὴν ματαίως· ματαίως δὲ συλλογίζομαι περὶ τίνος ὑποφέρεις, καὶ ὑποφέρομεν, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἔχω ὑπομονὴν καὶ νὰ Σὲ μιμοῦμαι. Κανὲν ἀπ' ὅσα παρὰ τῶν ἐφημερίδων ἔμαθον, ὅτι εἰς τὰς Ἀθήνας διέτρεξαν, ἀπ' ὅσα ἤκουσα, ὅτι εἶπον οἱ ἀπ' αὐτὰς ἐλθόντες δὲν μοῦ ἀφαίρεσαν τὴν ιδέαν, ὅτι δὲν θέλεις ἀθωωθῆ· με ἔκαναν ὁμοῦ νὰ ἐλπίζω, καὶ νὰ εὐρίσκω μικρὰν ἐλάφρωσιν εἰς τὴν μεγίστην λύπην μου, ἐπειδὴ ἐβεβαιώθην, ὅτι εὐρίσκονται καὶ ἄνθρωποι τιμῶντες τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν παιδείαν· πλὴν χθὲς ἔμαθον, ὅτι ἐπραγματοποιήθη ἡ ιδέα μου, καὶ ἡ ἐλπίς μου ἔφυγε μακρὰν ἀπὸ ἐμέ· ἔμαθον, ὅτι διὰ νυκτὸς Σὲ ἐξήτασαν, διὰ νυκτὸς Σὲ ἐξώρισαν εἰς τὴν Σκίαθον. Ἄν ἐμάνθανον διὰ πόσους μῆνας, ἂν ἐλάμβανον γράμμα Σου, ἴσως ἀπεδάλετο μέρος τῆς θλίψεως, τὴν ὁποίαν ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν μου δὲν ἐδοκίμασα, ἀλλὰ φαίνεται οἱ τῷ ὄντι ἄθεοι δὲν Σοῦ ἐσυγχώρησαν κἂν μῆτε διὰ γράμματος νὰ παρηγορήσης τοὺς καταλυπημένους ἀδελφοὺς Σου, νὰ παρηγορήσης τὴν εὐτυχῆ μέν, διότι Σὲ ἔχει ἀδελφόν, ἀδελφὴν Σου, ἀθλίαν δὲ καὶ δυστυχῆ, δι' ὅσα Σὲ βλέπει πάσχοντα. Ἄν, ἀγαπητέ ἀδελφέ, ἤμην εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐξωρίσθης, ἂν ἤμην μετὰ Σοῦ εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου Σὲ ἐκλείσαν, ἂν ἔβλεπα ἀπὸ..... ἴσως δὲν ἤθελε με φαίνεσθαι τόσον τρομερὸν τὸ πρᾶγμα, ἴσως δὲν ἤθελον καταταράττεσθαι ἀπὸ τόσας ὑποψίας· ἀλλὰ τώρα τί νὰ κάμω; Θέλεις με εἰπεῖ νὰ καταφύγω εἰς μόνον τὸν παρήγορον τῶν τεθλιμμένων καὶ καταδιωκομένων. Ναι, φίλε ἀδελφέ, εἰς αὐτὸν καταφεύγω, αὐτὸν ἐπικαλοῦμαι νὰ σώσῃ τὸν ἀδελφόν μου, ὡς πολλάκις ἀπὸ τόσους κινδύνους τὸν ἔσωσε, νὰ με παρηγορήσῃ, νὰ με ἀξιώσῃ νὰ τὸν ἰδῶ πάλιν, καὶ νὰ κάμῃ τοιοῦτους καὶ τοὺς παραλόγους ἐχθρούς του, ὥστε νὰ μὴν πράττωσιν ὅσα πράττουσιν.

Ὁ περιπόθητος Δημήτριος, ἡ Σ. ἀνάδο-

χός μου, ἡ Αἰσυμνία, αἱ ἀδελφαί, ὁ Ἰωάσαφ καὶ ἅπαντες οἱ συγγενεῖς ὡς εἰκὸς προσαγορεύουσι. Περὶ τοῦ Σ. θεοῦ¹ δὲν ἐμάθομεν ποῦ εὐρίσκεται· ἂν εἶναι αὐτοῦ πρόσφερε εἰς αὐτὸν τοὺς προσκυνισμοὺς μας. Ὑγιαίνε ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε ἀδελφέ.
1839 : Νοεμβρίου II ἐν Ἄνδρῳ.

ἡ Ε. Κ.

8

Ἀγαπητὲ ἀδελφέ,

Ὅσακις ἐλέγετο, ὅτι θέλει δοθῆ ἄδεια νὰ ἐξέλθῃ τῆς Ἑλλάδος ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός μου, χωρὶς νὰ ἔλθῃ εἰς Ἄνδρον· νὰ ὑπάγῃ μακρὰν ἡμῶν, χωρὶς νὰ τὸν ἰδῶμεν, ἐλυπούμην ὄχι ὀλίγον· ἀλλὰ στοχαζομένη, ὅτι θέλει εἶναι ἐλεύθερος, ὅπου καὶ ἂν ὑπάγῃ, ὅτι δὲν θέλει εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν..... καὶ τελευταῖον συλλογιζομένη, ὅτι δὲν θέλουσι φθάσει ποτὲ εἰς τσαύτην σκληρότητα, καὶ ἀπανθρωπίαν, ὥστε νὰ μὴ τὸν ἀφήσωσι νὰ ἀποχαιρετίσῃ τοὺς συγγενεῖς του, ἐπαρηγορούμην. Ἀφ' οὗ καὶ παρὰ τοῦ περιποθήτου ἀδελφοῦ μας, καὶ παρ' ἄλλων τινῶν ἐβεβαιώθην, ὅτι ἐξεδόθη τελευταῖον τὸ περὶ ἀναχωρήσεως αὐτοῦ βασιλικὸν διάταγμα, καὶ ὅτι ἐπέμφθη καὶ εἰς Θῆραν, ἂν καὶ ἤσθάνθη ὑπερβάλλουσαν χαρὰν, χαρὰν ἀνέκφραστον, ἤμην πάλιν ἀνήσυχος, μὴ ἠξεύρουσα ἀπὸ ποῦ θέλει ἀναχωρήσει· ἀλλ' ἐπαρηγορούμην πάλιν, ἐλπίζουσα ἀκόμη, ὅτι δὲν ἤθελον φθάσει, ὅπου ἔφθασαν. Ἄλλ' ὅταν ἰδὼν τὸν ἀνεψιὸν μας μόνον εἰς τὴν οἰκίαν μας εἰσερχόμενον, καὶ ἐβεβαιώθην καὶ παρ' αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς περιποθήτου μοι ἐπιστολῆς Σου, ὅτι δὲν θέλω Σὲ ἰδῆ ἀναχωροῦντα, δὲν θέλω δυνηθῆ οὔτε εἰς τὰς ὀλίγας ἡμέρας, καθ' ἃς ἤθελε εἰσθαι συγχωρημένον νὰ μένης ἐδῶ, νὰ λησμονήσω ὅσα ἡ ἐξορία Σου μὲ ἔκαμε νὰ δοκιμάσω, δὲν ἠδυνήθην

1. Πρόκειται περὶ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου Καμπανάκη, ποῦ ἀπὸ μικρὸ παιδί, προστάτευσε καὶ ἐδεργέτησε τὸν Θεόφιλον.

πλέον, ἀγαπητὲ ἀδελφέ, νὰ μὴ αἰσθανθῶ λύπην, ὅσην ἔπρεπε νὰ αἰσθανθῆ ἡ ἀδελφὴ Σου δι' αὐτό, δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐμποδίσω τὰ δάκρυα· δὲν δύναμαι νὰ μὴ δοκιμάσω θλίψιν ἀπερίγραπτον, καὶ μὲ ὅσα ἀνέγων εἰς τὴν περιπόθητόν μοι ἐπιστολήν Σου· καὶ μὲ τὴν ἐπιθυμητὴν εἰς ἐμὲ καὶ παρηγορητικὴν ἀπόφασιν, ἣτις ἐγίνε διὰ νὰ ἔλθω καὶ ἐγὼ μετ' ὀλίγους μῆνας ὅπου θέλεις ὑπάγει· πλὴν ἔσο βέβαιος, ὅτι καὶ τῶρα θέλω παρηγορηθῆ συλλογιζομένη, ὅτι ὑποφέρω δι' ἐκεῖνον, διὰ τὸν ὅποιον καὶ ὁ φίλος ἀδελφός μου εὐχαρίστως ὑποφέρει, ὅσα ὑποφέρει· ἱκετεύουσα αὐτὸν νὰ μὲ ἐνισχύῃ, καὶ νὰ μὲ ἀξιώσῃ νὰ τὸν ἰδῶ ὑγιαίνοντα, ἂν δὲν δύναμαι νὰ τὸν ἰδῶ εἰς τὴν φίλην πατρίδα, εἰς τὴν φίλην Ἑλλάδα, τοῦλάχιστον ξένη εἰς ξένην γῆν.

Ἀνέγων, ἀγαπητὲ ἀδελφέ, καὶ τὴν περὶ τῆς καθαιρέσεώς Σου διαλαμβάνουσαν ἐγκύκλιον τῆς Συνόδου· δὲν ἐλυπήθην διόλου, δι' ὅσα εἰς αὐτὴν λέγονται, μάλιστα δὲ καὶ ἐγέλασα, καὶ ἐπευχθήθην καὶ εἰς αὐτούς, καὶ εἰς τοὺς λοιπούς, νὰ μὴ πάθωσι κανὲν ἄλλο κακόν, δι' ὅσα μᾶς προξενούσι κακά, παρὰ νὰ τοὺς ξεπαπαδεύσωσι διὰ τὴν αἰτίαν, τὴν ὁποῖαν καὶ ὁ ἀπαπάδευτος ἀδελφός μου ξεπαπαδεύεται, καὶ νὰ μὴν εἶναι ὅποιοι εἶναι, ἀλλὰ νὰ γίνωσι καὶ αὐτοὶ ἀσεβεῖς, ὡς αὐτός, καὶ ἄθεοι.

Ὁ Σ. θεός, ὁ Ἰωάσαφ, αἱ ἀδελφαί, τὰ ἀνήψια, ἡ Σ. ἀνάδοχος μου, τὰ ὄρφανά, καὶ ἅπαντες οἱ συγγενεῖς ὡς εἰκὸς προσαγορεύουσι, τὸν δὲ Νικολάκην ἀπὸ καρδίας ἀσπαζόμεθα. Ὑγιαίνε, ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε ἀδελφέ,

1841 Νοεμβρίου 11 ἐν Ἄνδρῳ

ἡ Ε. Κ.

Ἔλαβον καὶ τὴν ἀπὸ 17 Σεπτεμ., καὶ τὴν ἀπὸ 3 Ὀκτ. περιποθήτους μοι ἐπιστολάς Σου, ἐδέχθην καὶ τὸ διὰ τοῦ Γιαννάκη σταλθέν μοι παρὰ Σοῦ βιβλίον, καὶ σὲ εὐχαριστῶ.

Γ.—Ο ΚΑΪΡΗΣ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΣ ΣΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΣΚΙΑΘΟ

1

Τμῆμα ἐπιστολῆς τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς Φλαβιανοῦ, ποῦ εἶχε τὴν ἐντολήν νὰ καθοδηγήσῃ τὸν Θεόφιλο πρὸς μεταμέλειαν. Σοφολογιώτατε Κύριε Θεόφιλε :

Ἐπειδὴ σήμερον ἐγίνε σφοδρὸς ὁ χει-

μῶν, μάλιστα ὡς ἐπληροφορήθην Σὰς ἀρχησε πάλιν ἡ ροὴ τοῦ αἵματος, καὶ ἐγὼ ἐμποδίζομαι νὰ ἔλθω ἐπάνω ὡς φιλάσθενος καὶ λυπούμαι διὰ τῆς σοφολογιότητός σας τὴν ἀσθένειαν, καὶ σήμερον ἢ αὔριον, ὅταν σὺν Θεῷ ἀναλάβητε, παρατηρήσατε τὰ τῶν θεο-

λόγων ὀλίγα ὅπου ἔχω συναγμένα συγγράμματα, καὶ κάμετέ μου τὴν ἀπάντησιν.

(Ἀκολουθοῦν ἀποσπάσματα κειμένων : α) δέησις πρὸς τὴν Ἀγίαν Τριάδα, β) εἰς τῆς ἐνσάρχου οἰκονομίας τὸ Μυστήριον).

24 Νοεμβρίου 1839.

2

Ἀπάντησις τοῦ Καίρη.

Πρὸς

τὸν ἅγιον καθηγούμενον τοῦ ἐν Σκιάθῳ Ἱεροῦ Κοινοβίου κύριον Φλαυϊανόν¹

Σεβάσμιε Πάτερ,

Μετὰ μεγάλῃς καὶ προσοχῆς καὶ ἐπιστάσις ἀνέγνων τὴν πρὸς ἐμὲ ἀπὸ 24 τοῦ ἤδη φθίνοντος πατρικῆν τῶντι ἐπιστολὴν Σας καὶ Σας εὐχαριστῶ ἀπὸ καρδίας δι' ὅσα εἰς αὐτὴν καὶ με σημειώνατε καὶ με λέγετε.

Ἄλλ' ὡ πάτερ σεβάσμιε, Σας εἶπα με φαίνεται, ἐξομολογηθεὶς εἰς τὴν σεβασμιό-

τητά Σας, πόσα ἐπραξα ἐξ αὐτῆς τῆς νεαρᾶς μου ἡλικίας διὰ νὰ λάβω τὴν ἀναγκαίαν πληροφορίαν εἰς τὰ κυριώτερα τοῦλάχιστον τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως δόγματα καὶ ὅμως ἔμεινα μέχρι τοῦδε ὡς πρὸς αὐτὰ εἰς ἣν γινώσκετε κατάστασιν.

Πλὴν δὲν θέλω λείπει νὰ βάλω εἰς πρᾶξιν με δλην τὴν δυνατὴν προθυμίαν καὶ ζέσιν, καὶ ὅσα ἡ σεβασμιότης Σας πατρικῶς με συμβουλεύετε.

Εἶθε δὲ ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως νὰ με ἐλεήσῃ κατὰ τὸ μέγα καὶ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος, καὶ εὐσπλαγχνισθεὶς νὰ με φωτίσῃ διὰ τῶν ὁμετέρων εὐχῶν, καὶ νὰ με ὁδηγήσῃ εἰς τὸ καλύτερον. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ψυχικοῦ· τὰ δὲ περὶ τὸ καχεκτικὸν καὶ ἀσθενὲς καὶ ταλαίπωρον σῶμα μου θέλετε μάθει παρὰ τοῦ κυρίου Ἰσιδώρου. Μένω με δλον τὸ ἀνήκον σεβας εἰς τὴν ὁμετέραν σεβασμιότητα.

Ὅπως εὐπειθῆς ὁ δέσμιος

Ἐν τῷ Ἱερῷ Κοινοβίῳ τὴν 25 Νοεμ. 1839

Δ'.—Ο ΚΑΪΡΗΣ ΣΤΗ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΣΤΗ ΘΗΡΑ

Πρὸς

τὸν Σοφολογιώτατον κύριον Θεόκλητον Φαρμακίδην²

Ἐπειδὴ καὶ περιερχόμενοι τὰς Νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἐπεράσατε κατὰ περίστασιν καὶ ἀπὸ τὴν Θήραν, ἠθελήσατε δὲ ἀπὸ ἀγαθῆν σας προαίρεσιν κινούμενοι νὰ με ἐπισκεφθῆτε καὶ νὰ με ὁμιλήσετε τὰ δέοντα, διὰ τοῦτο μὴ δυνάμενος νὰ δώσω τὴν ὁποίαν με ἐζήτησε πέρυσι ἡ Ἱερά Σύνοδος ὁμολογίαν τῆς πίστεως, διὰ λόγους τοὺς ὁποίους κρίνω περιττὸν νὰ ἀναφέρω, Σας παρακαλῶ, ἅμα φθάσετε εἰς τὰς Ἀθήνας, νὰ ἐκθέσητε εἰς τὴν Σ. Κυβέρνησιν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκομαι, καὶ νὰ εἰπῆτε πρὸς αὐτὴν ἐκ μέρους μου, ὅτι, ἂν δὲν ὑπάρχη κανὲν ἄλλο μέσον ἀρμοδιώτερον διὰ τὴν ἀπολύτρωσίν μου, τὴν

παρακαλῶ θερμῶς νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὸ νὰ ἐνεργηθῆ ἢ κατ' ἐμοῦ ἐτοιμασθεῖσα ἐκκλησιαστικὴ ποινὴ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, διὰ νὰ δυνηθῶ λυτρωθεὶς ἀπὸ τὰ δεσμά, ὡς πολίτης ἐλεύθερος νὰ ὑπάγω εἰς τὴν πατρίδα μου, νὰ ἀναλάβω ὀλίγον ἀπὸ τὴν κατέχουσάν με δεινὴν ἀσθένειαν, νὰ ἐξοικονομήσω τὰς τοῦ ὄρφανοτροφείου μου καὶ ἄλλας ἰδαιτέρας μου ὑποθέσεις καὶ ἔπειτα θέλω ὑπάγει ὅπου δυνηθῶ, καὶ πρὸς τελειότεραν θεραπείαν μου καὶ πρὸς πλειοτέραν αὐξήσιν τῶν γνώσεών μου.

Ταῦτα Σας παρακαλῶ νὰ προσπαθήσετε νὰ διενεργηθῶσι ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, διότι ὡς ἰδίους ὀφθαλμοῖς ἐβεβαιώθητε, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀνθέξω πλέον εἰς τὰ ἐπισυμβάντα εἰς ἐμὲ δεινά. Ἐγὼ δὲ θέλω μένει πρὸς τὴν ὁμετέραν σοφολογιότητα καὶ διὰ τοῦτο εὐγνωμονῶν.

1840 τὴν 31 Ἰοβρίου Ἐν Θήρᾳ κατὰ τὴν μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ

Ὁ φίλος Σας
Θεόφιλος Καίρης

1. Ἀπὸ ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς ποὺ ἐκράτησεν ὁ Καίρης στὸ ἀρχειο τοῦ.

2. Τὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ ἔθεσεν εὐγενῶς στὴ διάθεσίν μου ὁ κ. Εὐ. Δερτοῦζος ἀπὸ τὴν Ἄνδρο, ὁ ὁποῖος ἔχει στὴ διάθεσίν του καὶ ἄλλα Καϊρικά. Γιά τὸ ταξίδι τοῦ Φαρμακίδη στὴ Θήρα βλέπε Δ. Πασχάλη, Θεόφιλος Καίρης σ. 156.

Ε'.— ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΑΪΡΗ

Τὸ ἀρχεῖο τῶν ἀδελφῶν Καΐρη περιέχει μεγάλο ἀριθμὸ ἐπιστολῶν μαθητῶν καὶ θαυμαστῶν τοῦ Καΐρη ποὺ ἐπιτρέπουν νὰ σταθμίσωμε τὴν ἀπήχηση τοῦ ἔργου τοῦ στοὺς συγχρόνους του. Μικρὸ δείγμα τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον ἐκδηλώνουν τὰ αἰσθήματά τους στὸν Δάσκαλο ἀποτελοῦν τὰ κείμενα ποὺ παραθέτομε.

1

Σοφολογιώτατε Διδάσκαλε χαίρε,

Ἡ φήμη τῆς διδασκαλίας σας καὶ τὸ λαμπρὸν ὄνομα τοῦ λαμπροτέρου ὑποκειμένου σας ἐνέπνευσε καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Ζάκυνθον εἰς ἓνα πατέρα φιλόπαιδα ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἀνδρῶν τῆς πατρίδος μου καὶ συγγενῆ μου καὶ φίλον, τὸν Κύριον λέγω Δόκτωρα Δημήτριον Πλέσσαν πρῶτον νομοθέτην ἐν Κερκύρα τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐμπιστευθῆ ὡς εἰς ἄλλας πατρικὰς σας φροντίδας τὴν σπουδαίαν ἀνατροφὴν δύο του ἀγαπητῶν τέκνων περὶ τὰ 10 καὶ 12 τῆς ἡλικίας των, καὶ ἅμα εὐκαιρίσας ἐκ τῶν ἐνασχολήσεών του μελετᾶ νὰ σᾶς τὰ φέρῃ καὶ παραδώσῃ ὁ ἴδιος, ἢ τοῦλάχιστον νὰ σᾶς τὰ διευθύνῃ μὲ τὸ μέσον τινὸς ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν του φίλων, καὶ ἴσως ἀξιωθῶ τότε ἐγὼ καὶ τῆς ἐπιστασίας ταύτης, καὶ τοῦ νὰ ἀναβλέψω καὶ νὰ ἀνασπασθῶ τὸν ἀξιόσεβαστόν μοι καὶ φίλτατον Διδάσκαλον Καΐρη. Τούτου ἔνεκε λοιπὸν λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς εἰδοποιήσω καὶ βεβαιώσω ὅτι ὅπως δήποτε, καὶ ὅποτε δήποτε συμβῆ νὰ τὰ παραλάβητε, νὰ πιστεύσητε ὅτι εἶναι τέκνα ἀξιωτάτου πατρὸς διὰ νὰ ἴδῃ καὶ αὐτὰ τοιούτως μίαν ἡμέραν διὰ τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων σας, καὶ νὰ εὐγνωμονῆ ἀδιαλείπτως εἰς αὐτὴν τὴν μεγάλην σας χάριν.

1839 Αὐγούστου 17 ἐν Ζακύνθῳ.

Ὁλος ὑμέτερος

Δημήτριος Γουζέλης

2

Τῷ Σεβαστῷ μοι Διδασκάλῳ .¹

Δὲν δύναμαι οὔτε διὰ γραφίδος νὰ ἐκθέ-

1. Στις 22 Μαρτίου 1839 ἐξεφώνησεν ὁ Καΐρης τὴν περίφημη ὁμιλίαν του γιὰ τὸ διδακτικὸ ἔργο τῆς τριετίας ποὺ ἔληξε. Ἀπάντησιν εἰς τὴν ὁμιλίαν αὐτὴ ἀποτελοῦν τὸ κείμενον τοῦτο καὶ τὸ ἀκόλουθον καὶ ἄλλα ποὺ ὑπάρχουν ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῶν ἀδελφῶν Καΐρη. Εἶναι ὅλα

οὔτε διὰ προφορικῶς λόγου νὰ ἐκφράσω τὰ ὑπὲρ ὑμῶν εὐνοϊκὰ μου αἰσθήματα. Πολλάκις παραστένεσθε, εὐμενέστατε Πάτερ, ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας μου, ποτὲ μὲν διδάσκοντές με, ἄλλοτε δὲ νοουθετῶντες, καὶ ἄλλοτε ὁμιλοῦντες με μὲ ἀφελεῖς καὶ πλήρεις ἀγάπης καὶ εὐνοίας τῆς εὐδιαθέτου ψυχῆς Σας ἐκφράσεις.

Ἐνηχοῦσιν εἰσέτι εἰς τὰς ἀκοὰς μου, ὃ Σεβαστὲ Διδάσκαλε, αἱ θεῖαι καὶ ἱεραὶ συμβουλαὶ Σου, αἵτινες πάντοτε θέλουν μὲ εἶσθαι γνώμονες τῶν διανοιῶν μου, καὶ κρηπίδες τῶν πράξεών μου, καὶ ἐγκόλπιον εἰς δόξαν τὴν γῆν, καὶ κειμήλιον εἰς δόλους τοὺς Κόσμους. Ποτὲ, οὔτε περιστάσεις, οὔτε ἀποχωρήσεις, οὔτε μεταβάσεις ἀπὸ ταύτης τῆν πρόσκαιρον ζωὴν εἰς τὴν μέλλουσαν αἰωνιότητα, θέλουν ἀπαλείψῃ ἀπὸ τῆν διάνοιάν μου τὸ Σεπτόν, καὶ φιλάρετον, καὶ φιλόμουσον, καὶ φιλόανθρωπον τῆς ψυχῆς Σας εἶδος, τὸ εὐπρόσιτον τῆς διαθέσεώς Σας, καὶ τὸ εὐγενὲς καὶ ἱλαρὸν ἦθος Σας.

Σὺ ἐχρημάτισας ἔμψυχον ἀγαλμα τῆς ἀρετῆς, Σὺ πολυχεύμων πηγὴ τῆς Παιδείας, Σὺ τὸ εὐεργέτημα τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅλης ἐν γένει τῆς ἀνθρωπότητος. Σὺ μὲ τὴν Θεοσέβειαν ἐφώτισας τὸν νοῦν μου, Σὺ ἀπήλαξες τὴν καρδίαν μου ἀπὸ κακῶν ἐξείς, Σὺ τέλος μοὶ ἐνέπνευσας τὴν γνῶσιν ἐνὸς ὑπερτάτου ὄντος καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ παναγίου αὐτοῦ θελήματος. Εἰς Σὲ χρεωστῶ τὸ εἶναι μου, ὃ Σεβάσμιε καὶ ἀξιάγαστε Γηραιέ, εἰς Σὲ τὸ εὖ εἶναι μου, καθότι ἀνευ τούτου (ὡσπερ Σὺ μὲ ἐδίδαξας) τὸ εἶναι, εἶναι χειρότερον καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνυπαρξίαν· μαρτυρεῖ δὲ μοι καὶ ὁ Πλάτων λέγων, «οὐ τὸ ζῆν περὶ πλείστου ποιητέον, ἀλλὰ τὸ εὖ ζῆν».

Καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκφράσω τὰ ὑπὲρ ὑμῶν εὐνοϊκὰ μου αἰσθήματα, οὕτω πῶς εἶναι καὶ ἀδύνατον νὰ παραστήσω καὶ τὴν κατέχουσάν με λύπην διὰ τὴν μέχρι τινὸς καιροῦ ἀπομάκρυνσίν μου· ἀλλὰ γίνωσκε ὅτι τὸ αἶτιον ταύτης δὲν εἶναι ἄλλο, εἰ μὴ ὁ ἔρως τῆς Παιδείας, τὸν ὁποῖον Σὺ μοὶ ἐνέπνευσας μέχρι τοῦδε ἀπὸ τὰς σοφᾶς διδα-

ἀντιφωνήσεις μαθητῶν του, καὶ δείχνουν καθαράν ὅτι κέντρο τῆς διδασκαλίας τοῦ Καΐρη εἶναι τὸ ἀνώτερον τμήμα, «τὸ Γυμνάσιον», ἦταν ἡ «θεοσέβεια».

σκαλίας Σου. Δέχθητι εὐμενῶς, ὦ Θεόφιλε, (δὲν δύναμαι νὰ σοι προσαρμόσω κἀνὲν ἐπίθετον, ἐπειδὴ καὶ τὸ ὄνομά Σου οὕτω λεγόμενον εἶναι ἀνώτερον παντὸς ἐπιθέτου) τὰς ἐκφράσεις τῆς καρδίας μεираκίου νεάζοντος ὡς πρὸς τὰς γνώσεις, νεάζοντος ὡς πρὸς τὴν παιδείαν, καὶ ἐν γένει ἀρχίζοντος ἤδη τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεών του. Καὶ Σὺ μὲν ἐνθυμοῦ καὶ ἔχε ὑπὸ τὴν εὐνοίαν Σου τὸν ἐλάχιστον τῶν μαθητῶν Σου χρηματίσαντα Τηλέμαχον, εἰς ὃν ἠδυνήθης νὰ ἐμπνεύσης τὸ αἶσθημα τῆς Παιδείας, τὸ αἶσθημα τῆς Ἀρετῆς· ἐγὼ δὲ καιροῦ δέοντος τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ Σοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς Θεοσεβείας θήσομαι.

Γ'. Χαρισίου 39¹.

Ὁ ὑμέτερος

Τηλέμαχος Βασιλειάδης

3

Ἀντωνίου Νομικοῦ Προσφώνησις τῷ Διδ. τὴν 4ην Χαρισ. 39.

Τῷ Σεβαστῷ μοι Διδασκάλῳ Θεοφίλῳ Καϊρη.

Σεβαστὲ Διδάσκαλε!

Ἦθελα παντάπασι σιωπήσει τὴν ὁποῖαν χρεωστῶ πρὸς Σε εὐγνωμοσύνην καὶ τὸ μέγιστον σέβας, διότι ταῦτα εἶναι πεφυτευμένα εἰς τὴν καρδίαν μου, ἂν τὸ ἐσωτερικὸν αἶσθημα δὲν μ' ἐκέντα εἰς τὸ νὰ ἐκφράσω καὶ διὰ λόγων τὰ ὁποῖα πραγματικῶς τρέφω ἐν ἐμαυτῷ. Τὰ ἐκφράζω λοιπὸν καὶ σοὶ τὰ προσφέρω πεποιθῶς ὅτι εὐχαρίστως θέλεις δεχθῆν καὶ τὸν σμικρὸν τοῦτον πῖθον τοῦ φιλτάτου σου Νομικοῦ.

Ἐμαθα, Σ. Διδάσκαλε, ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι ἱερόν, εἶναι θεῖον, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὴν παρὰ πᾶν ἄλλο σέβομαι, καὶ αὐτὴν θέλω ἀκολουθήσει ἐνταῦθα.

Ἄν καὶ εἰς τὸν γενόμενον αἴτιον τοῦ εἶναι τινά, πρέπει ν' ἀποδίδῃ ὁ ἄνθρωπος εὐγνωμοσύνην καὶ ἀγάπην καὶ σέβας, διότι δι' αὐτοῦ παρήχθη εἰς τὸ εἶναι· ἀλλὰ διότι τὸ εἶναι ἄνευ τοῦ εἶναι εἶναι χειρότερον παρὰ τὴν ἀνυπαρξίαν, ἔπεται ὅτι εἰς τὸν ὄντα ὄργανον δι' οὗ δύναται τις νὰ εἶναι

εἶ, φυσικῶς ἀποδίδει ἀνωτέραν καὶ μεγάλην εὐγνωμοσύνην καὶ ἀγάπην καὶ περισσότερον σέβας. Ἐγὼ λοιπὸν καὶ διότι πρέπει καὶ διότι ἔστι τι τὸ ὠθοῦν ἐμὲ ἐσωτερικῶς σὰς ἀποδίδω τὰς ἐκ ψυχῆς καὶ καρδίας εὐχαριστίας μου, διότι σὺ ὑπῆρξες τὸ ὄργανον δι' οὗ ἀνέπτυξα εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα τὰς νοητικὰς μου δυνάμεις ὅσον ἐδυνάμην, σὺ ὅστις ἐκαθάρισας τὸν νοῦν μου ἀπὸ τοῦ ψεύδους, τὴν καρδίαν μου ἀπὸ τὴν κακίαν, σὺ τέλος ὅστις ἀνήγαγες τὴν γνωστικὴν μου δύναμιν εἰς τὴν γνώσιν τῆς μιᾶς καὶ μόνης ὑπερτάτης ἀληθείας, τὴν προαιρετικὴν εἰς τὴν ἀγάπην μόνης αὐτῆς καὶ τὴν ἐκτικὴν εἰς τὰς κατ' αὐτὴν ἐνεργείας. Εἰς σὲ λοιπὸν ὡς τὸν ὀδηγήσαντα ἐμὲ εἰς τὴν ἀληθινὴν ὁδὸν τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ ὀδεύῃ πᾶς τις, ἂν θέλῃ νὰ εἶναι ἀληθὴς τοῦ ὑψίστου υἱός, χρεωστῶ εὐγνωμοσύνην ἀνεξάλειπτον καὶ ἀνωτέραν πάσης περιγραφῆς. Εἰς σὲ ἀποδίδω καὶ ἀγάπην μεγίστην καὶ μέγιστον σέβας, διότι σὺ ὑπῆρξας ἀληθινὸς εὐεργέτης μου.

Ἄλλὰ ταῦτα πάντα ἀναπολῶν εἰς τὸν νοῦν μου αἰσθάνομαι ἐν ἐμαυτῷ βαθυτάτην λύπην, διότι ἀποχωρίζομαι σωματικῶς ἐκείνον τοῦ ὁποῖου αἱ διδασκαὶ ἐδίδαξαν τὸν νοῦν μου ἀλήθειαν, ἠγάθυναν τὴν καρδίαν μου· αἰσθάνομαι λύπην τὴν ὁποῖαν μόνον ὁ τὰ πάντα γινώσκων γινώσκει. Ἄλλ' ἂν καὶ σωματικῶς σὲ ἀποχωρίζομαι, τὸ μόνον ὁμῶς ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον θέλω ἔχει πάντοτε καὶ εἰς οἵανδήποτε περίστασιν καὶ ἂν εὐρεθῶ κατὰ νοῦν, καὶ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εἶναι ἀντικείμενον παντὸς λογικοῦ κτιστοῦ ὄντος, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀκτίστου, ἢ θεοσεβεία λέγω οὐδὲ στιγμὴν δὲν θέλει μὲ ἀφήσει νὰ σὲ λησμονήσω. Αἱ ἱεραὶ διδασκαλῖαι σου θέλουν μὲ κάμνει νὰ νομίζω πάντοτε ὅτι σὲ βλέπω διδάσκοντα καὶ ἐνθουσιώμενον ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ ἀρετῆς, ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, λογικισμοῦ ὄλων τῶν λογικῶν ὄντων· ὅτι σὲ βλέπω παρόντα καὶ λέγοντα τρόπον τινά εἰς ἐμέ, «Μὴν ἀφήσης νὰ εἰσχωρέσῃ ψεῦδος εἰς τὸν νοῦν σου, πάθος κακὸν εἰς τὴν καρδίαν σου· ἀλλὰ λάτρευε τὸν ἀληθῶς ὄντα θεόν, διαγε διαγωγὴν κατ' ἐκείνον διὰ ν' ἀπολαύσης τὴν αἰδιότητα».

Ἐν τοσοῦτῳ δὲ χωρὶς νὰ περιγράψω, διότι δὲν δύναμαι, ὅσα αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ

1. Χρησιμοποιεῖ τὸ θεοσεβικὸ ἡμερολόγιον ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 1801. Ὁ μῆνας Χαρισίος ἀντιστοιχεῖ στὸν Ἀπρίλιον καὶ Μάιον (9]22 Ἀπριλίου—8]21 Μαΐου).

μου διὰ Σέ, καὶ χωρὶς νὰ ἀναφέρω τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὸ σέβας τὰ ὅποια σοὶ προσφέρουν καὶ θέλουν σοὶ προσφέρει δλαὶ αἱ μεταγενέστεραι γενεαί, διότι καὶ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον ὡς πρὸς ἐμὲ καὶ τοῖς πᾶσι γνωστόν, εὐχαριστοῦμαι μόνον νὰ σοὶ εἶπω ὅτι ὑπάρχεις εἰς τὴν καρδίαν μου, ὅτι δὲν θέλω λησμονήσῃ ποτὲ ὅτι ὀνομάζομαι τὸ ἱερὸν καὶ μέγα ὄνομα τοῦ Θεοσεβοῦς, καὶ ὅτι θέλω ζῆν ὅσον δύναμαι συμφώνως μὲ αὐτό.

Σὺ δέ, ὦ Σεβαστέ Διδάσκαλε, ἐνθυμοῦ ἐκείνον μετὰ τοῦ ὁποίου συνέζησας ἱκανὸν καιρὸν καὶ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς ὑπῆρχε προστάτης καὶ Σὺ, ἐκείνον ὅστις δὲν θέλει παύσει φέρων κατὰ νοῦν πάντοτε σέ καὶ τοὺς ἀδελφούς του καὶ εὐχόμενος εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν εἰς τὰ καλὰ πρόοδόν των.

Εὐδαιμόνει.

Ἐν Ἀνδρῶ τῇ 4 Χαρσιίου 39

Ὁ φίλος καὶ μαθητὴς σου
Ἀντώνιος Νομικὸς

Ἀθήναις τῇ 20-7-44

Σοφὲ καὶ σεβάσμιε Θεόφιλε!

Ἀπὸ τὴν πρώτην εὐτυχῆ στιγμήν καθ' ἣν ἤξιώθην τῆς προσωπικῆς γνωριμίας σου, συνέλαβον ἀπεριόριστον σέβας διὰ τὰς ἀρετάς σου, τόσοσπανίας εἰς τὸν σημερινὸν διεφθαρμένον αἰῶνα! Πολλὰ τῆς τύχης καὶ τῶν κακούργων καταδρομαὶ διετάραξαν καὶ τὴν ἀτυχὸν οἰκογένειάν μας, ἔκτοτε, καὶ Σὲ τὸν τσαῦτα παθόντα καὶ πράξαντα ὑ-

πὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς εὐδαιμονίας τῆς πολυπαθοῦς Ἑλλάδος. Βεβαιώσου, ἀνερ θαυμάσιε, ὅτι ὀλιγώτερον ἠσθάνθην τὰς ἰδικάς μας συμφορὰς ἀπὸ τὰς ἰδικάς σου, τὰς ὁποίας ἐθεώρησα ὡς φθοροποιὰς διὰ τὴν δυστυχῆ πατρίδα μας. Ὡ πόσα δάκρυα ἔρευσαν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου ὅταν ἔμαθον ὅτι οἱ ἱεροὶ πόδες σου ἐπάτησαν ξένον ἔδαφος! Ποσάκις ἐπεχείρησα νὰ σὲ γράψω, ἀλλ' ἡ Χεὶρ μου ἔτρεμε καὶ ἡ καρδία μου ἐσπαράττετο! Ἡ καταδρομὴ καὶ καταδίωξις τῆς Ἀρετῆς ἀποκαθιστᾷ ἐνδοξώτερον τὸν θρίαμβόν της. Ναί, λαμπρὰ καὶ ἐνδοξὸς ἐστάθη ἡ ἡμέρα τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐπανόδου τοῦ νέου Σωκράτους, τοῦ μόνου σοφοῦ διδασκάλου καὶ ἐναρέτου πολίτου, τοῦ φερνοῦμου Θεοφίλου!

Ὅλοι οἱ εὐφρονούντες Ἕλληνες χρεωστοῦν νὰ πανηγυρίζωσιν ἐπετίως τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐξόχως δὲ οἱ εὐτυχήσαντες νὰ ἴδωσιν ἰδίους ὄμμασι Σὲ τὸν μάρτυρα τῆς ἱερᾶς Ἐλευθερίας μας, ν' ἀξιωθῶσι δὲ καὶ τῆς ζηλωτῆς φιλίας σου. Συγχώρησον διδασκάλων ἀριστε, νὰ συγκαταταχθῶ κ' ἐγὼ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν λατρευόντων τὴν σοφίαν καὶ ἀρετὴν σου, τῶν καυχωμένων διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς φιλίας σου, τὴν ὁποίαν ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλεις μ' ἀρνηθῆν.

Δέξου εὐμενῶς τοῦ γηραιοῦ πατρός μου τοὺς φιλικοὺς ἀσπασμούς, καὶ τὰ σεβάσματα τῆς ὡς θυγατρὸς σου

Μαρίας Ἰ. Ρῶτα

1. Κόρη τοῦ ἐκδότη τῶν ἀπανθισμάτων τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀδ. Κοραῆς Ἰακώβου Ρῶτα.

